

Kultura, glazbeni i običajni život otoka Krka

Živković, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education in Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:024138>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-20**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Ana Živković
Kultura, glazbeni i običajni život otoka Krka
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Ana Živković
Kultura, glazbeni i običajni život otoka Krka
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Folklorna glazba

Mentor: doc. dr.sc. Mirna Marić

Student: Ana Živković

Matični broj: 0299008020

U Rijeci,
Lipanj, 2018.

Zahvala:

Velika zahvala profesorici i mentorici doc.dr.sc. Mirni Marić što je strpljivo radila sa mnom i pomogla mi da uspješno privedem kraju jedan od velikih koraka u svojem životu.

Također zahvaljujem i svojim prijateljicama te dečku koji su svakodnevno slušali moje priče o pisanju rada i bili velika potpora u svakom novom danu i teškom trenutku.

Posebno zahvaljujem svojoj obitelji koja mi je bila najveća podrška u cijelome životu pa tako i u mojem fakultetskom obrazovanju. Želim istaknuti rečenicu koju mi je uvijek govorio moj tata: „Ana, ti učiš samo za sebe. Ne učiš za druge.“ Zahvaljujući toj rečenici, uvijek sam dobivala mali poticaj u danima kada nisam imala motivacije za napredovanjem. Dragim roditeljima želim iskazati iznimnu zahvalnost radi svega što su učinili kako bih ja mogla ostvariti svoje snove.

Veliko hvala svima!

Izjava o akademskoj čestitosti

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	ZLATNI OTOK.....	3
3.	KULTURA	5
3.1.	BAŠĆANSKA PLOČA	5
3.2.	GLAGOLJICA.....	7
3.3.	KULTURNA DRUŠTVA I FOLKLORNE SKUPINE	9
3.3.1.	Kulturno društvo Šoto Jurandvor - Baška.....	9
3.3.2.	Kulturno društvo Ive Jelenović – Dobrinj	10
3.3.3.	Kulturno-umjetnička udruga Dubašnica - Malinska	10
3.3.4.	Kulturno-umjetničko društvo Ive Jurjević - Omišalj	11
3.3.5.	Kulturno-umjetničko društvo Punat.....	11
3.3.6.	Kulturno društvo Frankopan Vrbnik.....	12
3.4.	KRČKI TANAC.....	12
3.5.	KOLA OTOKA KRKA.....	14
3.5.1.	Marća	14
3.5.2.	Pokolu.....	14
3.5.3.	Vrbnička tantarola.....	15
3.5.4.	Pjevana kola	15
3.6.	NARODNE NOŠNJE OTOKA KRKA	17
3.6.1.	Muška narodna nošnja.....	17
3.6.2.	Ženska narodna nošnja	17
3.6.3.	Dobrinjska nošnja.....	18
4.	OBIČAJI	21
4.1.	KOLEDVE.....	21
4.1.1.	Koledva u Dubašnici	21
4.1.2.	Koledva u Omišlju.....	23
4.1.3.	Koledva u Gabonjinu	23
4.2.	PETO GODIŠNJE DOBA – MESOPUST	24
4.3.	FRAJ MAJ	27
4.4.	TRUMBE	27

4.5.	IVANJA	29
4.6.	STIPANJA	29
4.7.	STOMORINA I ROKOVA	30
4.8.	VJENČANJE	30
4.9.	PAPUČICE	33
5.	GLAZBA	34
5.1.	PUČKA GLAZBA OTOKA KRKA	34
5.2.	GLAGOLJAŠKO PJEVANJE	35
5.3.	SOPELE	38
5.3.1.	Karakteristike sopela	39
5.3.2.	Tehnika sviranja na sopelama	41
5.4.	SOPCI OTOKA KRKA	42
5.5.	KRČKI FESTIVAL TRADICIJSKE GLAZBE	45
6.	DJEČJE IGRE	50
6.1.	PANJIĆ	50
6.2.	ŠPEGULI	50
6.3.	KOZA I KOZLIĆI	51
6.4.	ŠKOLICA	51
6.5.	CUKAR I KAFE	53
6.6.	KOLA	54
6.7.	PUCALJKE	54
7.	ZAKLJUČAK	55
8.	LITERATURA	56
9.	PRILOZI	58

SAŽETAK

Otok Krk je jedan od najvećih i najprivlačnijih otoka hrvatskoga Jadrana. Njegova privlačnost odražava se u bogatstvu prirodnih ljepota i njegovoj drevnoj kulturi koja se gradila, njegovala i razvijala tisućljećima, a ponajprije se ogleda u jezičnom i književnom, te umjetničkom području. Jedan od važnih spomenika otoka ali i Hrvatske je Bašćanska ploča, jezično književni artefakt od velike važnosti za povijest hrvatskog jezika i razvoj staroslavenskog pisma, glagoljice. Uz pojedinosti vezane uz povijest razvoja glagoljice rad donosi osnovne podatke o glazbenoj baštini otoka Krka, svjetovnoj i crkvenoj. Na otoku djeluje nekoliko kulturnih društava od kojih su veća i poznatija KUD Šoto – Jurandov, KUD Ive Jelenović Dobrinj, KUD Ive Jurjević Omišalj, KUD Dubašnica - Malinska, KUD Punat i KUD Frankopan - Vrbnik. Kulturno umjetnička društva najviše njeguju autohtonu plesnu tradiciju i to ponajviše krčki tanac, a potom polku, mažurku, rašpu, swing i valcer. Uz navedeno rad donosi neke pojedinosti o tradiciji plesanja kola na otoku, koje se smatra najjednostavnijom i danas vrlo popularnom plesnom vrstom. Uz plesnu tradiciju rad skreće pozornost na autentična i autohtona krčka narodna glazbala kao i najkarakterističnije napjeve i vrste koje su se do danas sačuvale od zaborava i njeguju se s velikom pažnjom i ljubavlju. Najprisutnije su tarankanje i pjevanje na tanko i debelo, te glagoljaško pjevanje koje se još održalo u pojedinim mjestima otoka Krka i izvodi se u posebnim prigodama, povezano uz rijetke narodne običaje i obilježavanje pojedinih važnijih svetkovina. Vrijedan prilog očuvanju tradicijskoga glazbovanja otoka Krka svakako je i Krčki festival tradicijske glazbe, dugogodišnja manifestacija koja okuplja veliki broj ljubitelja tradicijskog glazbovanja s otoka.

Ključne riječi: tradicija, ples, sopele, napjevi, običaji, glazba.

SUMMARY

Island Krk is one of the biggest and the most attractive islands on Croatian Adriatic Sea. Its attractiveness is reflected in the fullness of natural beauty and its ancient culture that was built, cherished and developed for thousands of years. The culture is primarily reflected in linguistics, literature and art. One of the island's, as well as Croatian, important artifacts is Bascanska Ploca as it represents the linguistic and literature artifact of the utmost importance for Croatian language and development of Glagoljica, an Old Slavic alphabet. Beside the details regarding the history of Glagoljica's development, this paper highlights essential information of Island Krk's secular and liturgical musical heritage. There are several existing cultural artistic associations on the island, so called KUD, of which the largest and the most famous are Cultural Artistic Association Soto-Jurandov, KUD Ive Jelenovic (Dobrinj), KUD Ive Jurjevic (Omisalj), KUD Dubasnica (Malinska), KUD Punat and KUD Frankopan (Vrbnik). Cultural Artistic Associations cherish mostly autochthonous dance tradition, mainly Krcki Tanac, followed by Polka, Mazurka, Raspa, Swing and Waltz. Along with the above stated information, this paper presents some information about the island's tradition of dancing kolo as it is considered as the most simple and nowadays still very popular type of dance. Furthermore, the paper highlights Krk's authentic and autochthonous folk music instruments, the most unique songs and musical expressions that are preserved and cherished with great consideration and affection. The most popular types of musical expressions are tarankanje and singing high and low, as well as singing liturgical monophonies dating from the time when Glagoljica was in use. This type of music is preserved in some places on Island Krk as it is performed for special occasions relevant to rare folk traditions and celebration of important holidays. Noteworthy, Festival of Traditional Krk Music is long existing festival that gathers large numbers of the supporters of the island's traditional music and therefore it greatly contributes in preserving traditional music of the island.

Key words: tradition, dance, sopele, songs, tradition and music.

1. UVOD

Usmena i pismena predaja znanja, spoznaja, vjerovanja, legendi, običaja i kulturnih vrijednosti s generacije na generaciju naziva se tradicijom.¹ Na otoku Krku ona se brižljivo čuva, a za očuvanost su zaslužni otočani čija je ljubav prema tradiciji jača od sile modernizacije koja neprestano potiskuje tradiciju u zaborav. Život i običaji u prošlosti su se njegovali s velikom ljubavlju i poštovanjem, a danas kada se mijenja način života zahvaljujući tehnološkom napretku i modernizaciji, sve je manje običaja koji su sastavni dio života jedne obitelji, ali i šire društvene zajednice. Radi toga postoji bojazan da će tradicija nestati i da će se čari narodne baštine u potpunosti izgubiti i zaboraviti. Kultura, običaji i glazba usko su povezani, o čemu svjedoče mnogi događaji koji ujedinjuju sva tri segmenta u jedno. Običaji, kultura i glazba cijelog otoka Krka predmet je istraživanja ovoga rada s tim da će se više pažnje posvetiti kulturnoj baštini središnjeg dijela otoka, nekadašnjim kaštelima Dobrinju, Omišlju, Vrbniku, Puntu i Baški. Ljubav i poštovanje prema tradiciji koju sam zavoljela i koju želim dalje negovati i prenositi upijala sam tijekom svojega odrastanja od mnogih ljudi koji su živjeli tradicijskim načinom života. Upravo ta ljubav i poštovanje prema stoljetnoj kulturi koja se generacijama negovala i prenosila razlog su odabira teme ovog diplomskog rada.

O narodnom životu, kulturi i običajima otoka Krka svjedoče mnogi pisani dokumenti kao i literatura različitih autora, a poneki od njih su i sami nekada bili ili su još uvijek bili žitelji otoka Krka. Za izradu ovoga rada prikupljena je mnogobrojna literatura, ali su obavljena i terenska istraživanja koja su upotpunila saznanja do kojih se došlo iščitavanjem literature. Istraživanje je provedeno na području Dobrinjštine. Ono se odnosi na traganje za sezonskim glazbalima među kojima je najpoznatija trumba, te prikupljanje podataka o dječjim igrama do kojih se došlo zahvaljujući svesrdnoj pomoći gospođe Vesne Dunato i gospodina Ivana Kirinčića, dok sam najveći broj literature prikupila zahvaljujući dobroti gospodina Ivana Pavačića, poznatog ljubitelja

¹ Tradicija, Hrvatski jezični portal, pribavljeno 23. lipnja 2018., sa http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19kWhB7&keyword=tradicija

krčke tradicijske glazbe, sopca i melograf. Zahvaljujući njihovoj zaljubljenosti u tradiciju, ovaj rad je uvelike upotpunjen i obogaćen vrijednim podacima tradicijskog načina života koji se još uvijek u pojedinim segmentima održao na životu. Od velike važnosti su prikupljeni podaci o dječjim igrama koje se mogu primijeniti u radu s djecom u osnovnoj školi te se nadam da će ovaj rad imati i uporabnu vrijednost.

Rad kroz sedam poglavlja donosi povijesni razvoj otoka Krka, njegovu kulturu, običajni i glazbeni život, a posebno se ističu autohtoni i autentični instrumenti, pučka glazba, te običaji koji su se nekada njegovali, a koji su u nekim segmentima sačuvani i danas.

2. ZLATNI OTOK

Otok Krk jedan je od najvećih i najbogatijih otoka na obali Hrvatske koji je napučen brojnim stanovništvom. Osim službenog naziva Krk, otok također dobiva i naziv Zlatni otok čime se želi označiti ljepota i raznolikost otoka te njegove zemljopisne pogodnosti. Mnogi narodi naseljavali su otok, a prvi stanovnici koji su ga naselili još u doba neolitika bili su Liburni i Iliri (Pavačić, 2009). Otok Krk se najprije nazivao Curriculum čega proizlazi današnje ime otoka. Osim imena Curriculum, Krk se također naziva i imenom Veglia čije je značenje „stari grad“, a naziv potječe iz doba kada je Krk bio pod vlašću i utjecajem Italije. Stanovnici otoka i danas glavni grad nazivaju Veja (Veglia) u čemu je vidljiv utjecaj talijanizma i danas. Kroz povijest su otokom vladale mnoge vlasti, a jedna od najznačajnijih bila je vlast krčkih knezova Frankopana. Vlast Frankopana trajala je od 1115.godine do 1480.godine. Za vrijeme vladavine krčkih knezova otok je bio dobro razvijen i samostalan. Na otoku Krku u srednjem vijeku vladalo se prema mnogim statutima koji su proizlazili iz običajnog prava otočana. Najvažniji statut koji se primjenjivao na otoku bio je Vrbanski statut koji je napisan 1388.godine, a njegova vrijednost je bila u tome što je bio napisan na glagoljici (Zebec, 2005). Već u Vrbanskom statutu glagoljica je bila prikazana kao službeno pismo na našem području. Glagoljicu kao pismo na naš otok donijeli su učenici Ćirila i Metoda koji su postigli da otok Krk bude jedno od jačih uporišta glagoljaške kulture. U prošlosti je otok Krk bio podijeljen na pet kaštela koji su se također nazivali i općinama. Ti kašteli bili su Baška, Dobrinj, Omišalj, Vrbnik i Dubašnica. Kaštelima su osim glavnih središnjih mjesta pripadala i okolna sela koja im pripadaju i danas. Posebnost svakog pojedinoga kaštela je i u specifičnosti njihova govora. Prema tome izdvajaju se četiri govorne skupine krčke čakavštine koje se govore na području Dobrinja, Omišlja s Vrbnikom, Baške i Dubašnice. Govor se razlikuje prema upitnoj riječi kojom se ljudi koriste u govoru, a to su *ča*, *če*, *čo* i *ca*. U nekim dijelovima otoka uz autohtoni čakavizam može se čuti i štokavizam koji nam ukazuje na to da su otok naseljavali doseljenici iz različitih krajeva, što je utjecalo na

kulturu otočana. Na otok su se uglavnom doseljavali preko Senja u Bašku gdje se ističe najveći utjecaj doseljenika. Osim govora sa sobom su donijeli i običaje netipične za otok. Mnogi su običaji s vremenom zadržali, a jedan od nekada važnih, a danas zaboravljenih je i običaj sklapanja braka. Endogamija, odnosno sklapanje braka unutar jedne zajednice bila je uobičajena u davnoj prošlosti. Razlog rodbinskog načina sklapanja brakova bio je očuvanje posjeda unutar zajednice i učvršćivanje veza među članovima obitelji. Jedna od pojava koju nisu odobravali bila je sklapanje brakova s *fureštima*, stanovnicima drugog područja. Tradicija ovakvog načina života ogleda se i u mnogim stihovima pjesama koje su se prenosile usmenim putem, a danas ih imamo zabilježene u knjigama. Jedna od takvih koja je zabilježena na području Punta glasi ovako:

„Kad bi Marko dobar bil,

Doma bi se oženil,

Nebipejal smrada,

Z drugoga grada.“²

Navedeni stihovi govore o karakteristikama otočana koji na ovaj način jasno iskazuju stavove o ženidbi s nekim tko nije pripadao njihovom području. Neki od narodnih običaja živi su i danas. Oni su uglavnom povezani uz različite svetkovine ili obilježavanja važnih događaja iz života ljudi s otoka. (Zebec, 2005).

²Zebec, T. (2005). Krčki tanci: plesno-etnološka studija. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku. Rijeka: Adamić. str. 75

3. KULTURA

3.1. BAŠĆANSKA PLOČA

„ *V ime Otca i Sina i Svetago Duha amen. Az opat Držiha pisah se o ledine juže da Zvonimir kral hrvatski v dni svoj v Svetuju Luciju...* “ (Fučić, B. str.114), citat je iz Bašćanske ploče koja se smatra jednim od najpoznatijih i najstarijih spomenika u Hrvatskoj napisanih na glagoljici. Bašćanska ploča bila je načinjena od kamena duljine dva metra, debljine devet centimetara i visine jednog metra. Ploča je bila ukrašena ranoromaničkim ornamentom loze te je imala trinaest redaka teksta (Fučić, B.).Na njoj se nalazio tekst napisan na glagoljici koji je ujedno bio i darovnica, odnosno dokaz da ledina koju je darovao kralj Zvonimir pripada benediktincima. Na Bašćanskoj ploči se nalazio tekst napisan na uglatoj glagoljici koja je bila modernija od starije oble glagoljice. Dešifriranje glagoljice trajao je duži niz godina i mnoge generacije znanstvenika su se vrlo aktivno bavile iščitavanjem teksta na ploči. Znanstvenicima je istraživanje otežavala činjenica da se Bašćanska ploča nalazila na podu pa su je najprije smatrali nadgrobnim spomenikom, ali i mnoga oštećenja koja su nastala s godinama. Bašćanska ploča potječe iz 1100. godine, a služila je kao pregrada između redovničkog kora i prostora za vjernike u crkvi sv. Lucije kraj Baške. Nastala je u znak zahvale kralju Zvonimiru koji je za vrijeme svoje vladavine darovao ledinu benediktincima. Na darovanoj ledini opat Držiha zajedno sa svojih devetoro braće dao je sagraditi crkvu sv. Lucije u kojoj se Bašćanska ploča izvorno nalazila. Bilo je više nepoznanica vezanih uz Bašćansku ploču zbog mjesta na kojem su je znanstvenici pronašli. Među znanstvenicima se posebno isticao Pavel Josef Šafarik koji je bio jedan od najvećih poznavatelja oble glagoljice. Nakon Šafarika, detaljnije su se u svom znanstvenom radu glagoljicom bavili Ivan Kukuljević Sakcinski, Ivan Crnčić, Franjo Rački, Vatroslav Jagić, Vjekoslav Štefanić i drugi. Tekst je djelomično preveden 1846. godine, a u potpunosti su tekst Bašćanske ploče preveli Vjekoslav Štefanić i Branko Fučić. Od 1934.godine se original ploče čuva u atriju Hrvatske akademije

znanosti i umjetnosti u Zagrebu (HAZU), a replika ploče koju je izradio Branko Fučić postavljena je na izvorno mjesto gdje se od početka nalazila i originalna ploča (Fučić, B).

Slika 1: Bašćanska ploča³



Detaljniji opis pisma koji se nalazi na Bašćanskoj ploči, a koristio se na našem području slijedi u sljedećem tekstu o glagoljici.

³Bašćanska ploča, pribavljeno 23. svibnja 2018., sa <http://www.croatianhistory.net/etf/basska.html>

3.2. GLAGOLJICA

Glagoljica je pismo staroslavenskog podrijetla koje je nastalo sredinom 9. stoljeća. Osmislili su je braća Ćirili Metod, a njihovi učenici su je donijeli na otok Krk. Naziv glagoljica dolazi od glagola *glagoljati*, a može imati dva značenja. Jedno značenje je voditi misu na staroslavenskom jeziku, a drugo značenje se veže uz glagole pričati, govoriti, divaniti. Osnova glagoljice su kršćanski simboli: *križ* koji označava patnju, *trokut* koji označava Trojstvo i *krug* koji označava savršenstvo. Postoje dvije vrste glagoljice; uglata i obla. Obla glagoljica mogla se pronaći kod naroda Čeha, Slovaka i Poljaka, dok je uglata glagoljica oblik koji se mogao pronaći kod Hrvata. Još jedan oblik glagoljice je prijelazni tip glagoljice (iz oble u uglatu). Tekstovi koji su bili napisani miješanim oblikom glagoljice imali su arhaičan ton i bili su teški za prevesti (Pavačić, 2009). Za razliku od latiničnog pisma, glagoljica ima drugačiji poredak slova. Umjesto nama uobičajenog rasporeda slova tj. abecede, u glagoljici su slova posložena redosljedom a, b, v, ,g... Radi lakšeg pamćenja redosljedna slova, svako slovo u glagoljici ima svoj naziv, pa je prema tome a=az, b = buky, v=vede itd. Glagoljica se sastoji od 38 grafema, a svako slovo ujedno predstavlja i određeni broj. Glagoljica se postepeno počinje gubiti kao pismo koje se koristi i prevladavaju pisma poput latinice i ćirilice. Radi očuvanja glagoljice od zaborava, otvorene su mnoge glagoljaške škole. Jedan važan oblik očuvanja glagoljice je izvođenje misa na staroslavenskom jeziku u kojima je glagoljica i dalje živa (Zebec, 2005).

Slika 2:Glagoljica⁴

Ɑ	A	1	Ɱ	Ð	30	Ⱳ	F	500
ⱬ	B	2	ⱺ	K	40	ⱳ	H	600
Ɐ	V	3	ⱼ	L	50	ⱴ	(O)	700
ⱼ	G	4	ⱋ	M	60	Ⱶ	(Š)Ć	800
Ɱ	D	5	ⱌ	N	70	ⱶ	C	900
ⱱ	E	6	ⱍ	O	80	ⱷ	Č	1000
ⱽ	Ž	7	ⱎ	P	90	ⱸ	Š	
Ɀ	Dz	8	ⱏ	R	100	ⱹ	(poluglas)	
Ȿ	Z	9	ⱐ	S	200	ⱺ	JA, (I)JE	
Ɀ	(I)	10	ⱑ	T	300	ⱻ	Ju	
Ɀ	I	20	ⱒ	U	400	ⱼ	J	

Da se kultura i tradicija ne zaborave veliku ulogu igraju kulturna društva koja svojim djelovanjem održavaju kulturnu baštinu živom.

⁴Glagoljica, pribavljeno 23. svibnja 2018, sa <http://www.os-popovac.skole.hr/glagoljica>

3.3. KULTURNA DRUŠTVA I FOLKLORNE SKUPINE

Kulturno društvo je organizacija koja se sastoji od grupe ljudi koji se brinu da se očuva kulturna baština jednog područja. Kulturna baština može biti materijalna i nematerijalna. Postoji zahvaljujući kulturnim društvima koji objedinjuju različite sekcije, a kulturna baština se očuva na mnoge načine slušanjem, pamćenjem i prenošenjem različitim događajima koji mogu biti zabavnog tipa, ali prenose mudrost. Na taj način prenosi se ljubav prema tradiciji. Otok Krk kao relativno malo područje, bogato je tradicijom i kulturnom baštinom koju čuvaju različite skupine. Na otoku Krku djeluje dvanaest kulturnih društava, a u daljnjem tekstu navodimo šest kulturnih društava koji su veći i aktivniji od ostalih, a to su: Kulturno društvo Šoto Jurandvor - Baška, Kulturno društvo Ive Jelenović – Dobrinj, Kulturno-umjetnička udruga Dubašnica - Malinska, Kulturno-umjetničko društvo Ive Jurjević - Omišalj, Kulturno-umjetničko društvo Punat i Kulturno društvo Frankopan Vrbnik.

3.3.1. *Kulturno društvo Šoto Jurandvor - Baška*

Kulturno društvo Šoto Jurandvor osnovano je 1997. godine, a postoji još i danas. Kulturno društvo Šoto čine tri sekcije koje obuhvaćaju različite dobne skupine. Mlađa folklorna sekcija broji oko četrdeset članova, a čine ju najmlađi članovi kulturnog društva. Druga skupina koja čini kulturno društvo Baške broji oko trideset članova, a čine ju stariji članovi. Još jedna skupina koja se ističe svojim radom je skupina sopaca koji su zaduženi za autohtonu glazbu. Na probama se posebno vježbaju plesovi Jurandvora i Baške, ali se također plešu i plesovi specifični za ostale dijelove otoka Krka. Kulturno društvo Šoto dobilo je ime prema istoimenom plesu koji redovito izvode. Osim kulturnog uzdizanja, društvo aktivno sudjeluje i na Riječkom karnevalu (Barac,2005).

3.3.2. *Kulturno društvo Ive Jelenović – Dobrinj*

Kulturno društvo Ive Jelenović iz Dobrinja mlado je kulturno društvo koje iza sebe ima mnogo godina rada. Ime je dobilo prema uglednom profesoru Ivi Jelenoviću koji je proučavao kulturnu baštinu cijele Hrvatske, a posebno otoka Krka. Kulturno društvo Ive Jelenović organizirano je u dvije sekcije različite dobi. Starija sekcija sa svojim radom započela je 1995.godine, a bila je sastavljena od dva dijela skupine. Jedan dio skupine nastupao je na festivalima koji su se održavali na samome otoku, a drugi dio skupine nastupao bi i na gostovanjima koja su se održavala izvan otoka. Danas su oba dijela skupine spojena u jednu skupinu i broje trideset dva člana te zajedno sudjeluju na svim okupljanjima. Mlađa skupina sa svojim radom započela je 25. svibnja 2002.godine i sada broji dvadeset četiri člana. U mlađoj skupini sudjeluju djeca od tri do šest godina. Voditeljica obje skupine je Vesna Dunato. Među članovima folklorne skupine ističu se brat i sestra, Franjo i Ivana Turčić, koji su pod vodstvom Ivana Pavačića pohodili mnoga natjecanja u sviranju sopela. U kulturnom društvu iz Dobrinja također sudjeluje i zbor Zvon koji je bio pod vodstvom pokojnog Ivica Frlete, a danas zbor vodi dirigent Damir Smerdel. Zbor je nagrađivan i često odlazi na nastupe izvan Hrvatske (Gržetić, 2005).

3.3.3. *Kulturno-umjetnička udruga Dubašnica - Malinska*

Kulturno društvo iz Malinske utemeljeno je 1991.godine. Najprije se nazivalo Športsko kulturno društvo Dubašnica, a 1995.godine mijenja ime u Kulturno-umjetnička udruga Dubašnica- Malinska. U kulturnom društvu djeluje šest aktivnih sekcija; folklorna sekcija, sviranje sopela i pučkog pjevanja, ritmička sekcija, poetska družina Kaliopa, mladi ekolozi i mješoviti zbor. Mlade plesače vodio je Ivan Milovčić (1917.-2004.), a mnogi drugi su taj rad nastavili i nakon njega. Godine 1994.u Dubašnici se otvara škola sviranja sopela čime se prekida niz godina bez mladih

sopaca u Malinskoj. Redovito posjećuju krčke festivale, međunarodnu smotru folkloru u Zagrebu, Križevcima i ostalim mjestima (Pavačić, 2005).

3.3.4. Kulturno-umjetničko društvo Ive Jurjević - Omišalj

Kulturno društvo iz Omišlja utemeljeno je 1983.godine, ali je djelovalo kao društvo i prije nego je službeno proglašeno kulturnim društvom. Jedan od dokaza za to je i prvi Krčki festival koji je održan u Omišlju 1935.godine. Kulturno društvo Ive Jurjević sastoji se od mlađe sekcije koju pohađaju osnovnoškolci i starije sekcije koja obuhvaća sudionike ostalih dobnih skupina. Društvo broji oko 50 članova koji sudjeluju u različitim aktivnostima. Kulturno društvo iz Omišlja pleše nekoliko plesova tipičnih za područje Omišlja. Neki od tih plesova su; *bakarska* koja označava bakarsku buru u Omišljanskom zaljevu, *verec* koji označava povratak mladog mornara i njegov odabir mlade te *tulala* koji se pleše u parovima. Također plešu *polku* i *tenec* koji su karakteristični za cijeli otok. Imali su mnoga gostovanja i nastupanja u Hrvatskoj, ali i izvan nje (Vitezić, 2005).

3.3.5. Kulturno-umjetničko društvo Punat

Kulturno-umjetničko društvo iz Punta osnovano je 1973.godine i bilo je podijeljeno u tri sekcije: folklorna skupina, tamburaški sastav i zbor. Danas sekcije čine folklor, tamburaški sastav i klapa Rašketa. Kulturno društvo broji oko sedamdeset članova i svi članovi dolaze s područja Punta. Voditelj folklorne skupine je gospodin Stanko Mihajlović, a glazbeni voditelji su Marijan Orlić Senkić (puhački instrumenti) i Josip Blažević (žičani instrumenti). Osim plesova tipičnih za otok Krk, kulturno- umjetničko društvo iz Punta pleše plesove iz cijele Hrvatske, ali i cijeloga svijeta. Posjeduju mnogo nošnji koje su posebne za svaku vrstu plesa. Osim u Hrvatskoj nastupaju u

različitim dijelovima svijeta poput Južne Koreje, Austrije, Italije, Njemačke, Švedske, Brazila, Perua... (Karabaić, 2005).

3.3.6. *Kulturno društvo Frankopan Vrbnik*

Kulturno društvo Frankopan Vrbnik utemeljeno je 1995.godine. Njih čine skupina ljudi koji održavaju vrbničke narodne običaje, starinske tence, sopeni va sopeli i tenec. Kulturno društvo iz Vrbnika sastoji se od dvije folklorne skupine. Jednu skupinu čine djeca čiji broj prelazi šezdeset članova, a drugu skupinu čine stariji članovi kulturnog društva. Često na placi izvode plesove koji su specifični za njihov kraj, a najčešće se izvode za vrijeme pira. Kulturno društvo Frankopan sudjeluje na Festivalu folkloru otoka Krka i na drugim festivalima (Kraljić, 2005).

Osim navedenih kulturnih društva za očuvanje kulturne baštine u manjim sredinama brinu se manja kulturna društva poput Kulturnog društva Sv. Petar Gabonjin, Hrvatsko kulturno društvo Braće Radića – ogranak Kornić, Kulturno društvo Sv. Juraj Kras, Folklorno društvo Poljica, Folklorno društvo Skrpčić - Pinezić i Kulturno umjetničko društvo Vrh. U društvima se njeguju različiti plesovi koji dolaze s otoka Krka, Hrvatske i iz cijeloga svijeta. Jedan od plesova koji je najpopularniji i najčešće se pleše je krčki tanac

3.4. KRČKI TANAC

Krčki tanac tradicionalni je ples koji se pleše u svakome dijelu otoka, a danas se taj naziv koristi i za ostale plesove koji se pojavljuju na otoku Krku. Ovisno o dijelu otoka iz kojega dolazi, može se nazivati *tanac*, *tenec*, *tanec* i *tonoc*. U daljnjem tekstu koristit ću se nazivom tanac. Osnovni korak svakog tanca je prebir što označava prebacivanje težine s noge na nogu, a tanac potiče i prati zvuk sopela. Prema prebiru se razlikuje

tanac muškarca i žene. Muškarci tancuju grublje čineći velike korake, dok žene tancuju nježnije čineći male korake. Na otoku Krku razlikuje se sedam vrsta tanaca koji dolaze iz različitih dijelova otoka. Oni uključuju tance Omišlja, Dobrinja, Vrbnika, Baške, Dubašnice, Punta i Vrha - Poljica. Na zapadnom dijelu otoka prebire se na gušće, bržim tempom i sitnijim koracima dok se na istoku otoka sope i tanca sporije, rjeđe i smirenije prebirući krupnijim koracima. Među tancima također možemo razlikovati grajanski⁵tanac i tanac sa sela. Građanski tanac iskazuje određenu veličinu, držanje, ponos, veličanstvenost i suzdržanost koji ostavljaju dojam sporijeg tanca za razliku od tanca sa sela koji je ubrzan, čvršći, jači i agresivniji. Svi tanci se sastoje od nekoliko versa⁶. Pojedini dijelovi tanca se ponavljaju prema strukturi, dok se pojedini dijelovi tanca ponavljaju prema želji izvođača. Versi se najčešće ponavljaju do tri puta. Za tance je osim versa specifično i kretanje po prostoru, odnosno obilaženje prostora. Prostor se može obilaziti kružno uz promjenu smjera pred sobom i također može biti u obliku otvorenog kola. Ovakav oblik obilaženja prostora izvodi se u svim folklornim društvima, ali u različitim dijelovima tanca, odnosno na početku ili na kraju tanca. U ovakvim tancima se također izvodi pokret u kojemu prvi plesni par koji predvodi kolo diže ruke u zrak, dok ostatak plesača prolazi ispod njihovih ruku. Ostatak plesača kao da prolazi ispod „mosta“. Osim kružnog obilaženja prostora, može ga se obilaziti u parovima ili trojkama. Plesači tvore formaciju gdje jedan muškarac obilazi prostor s jednom ili dvije djevojke. Još jedan oblik obilaženja prostora je u kojemu muškarci i žene stoje u dva nasuprotna reda. Tada izvode dio plesa koji se naziva nogi, na mestu ili veros, ovisno o dijelu otoka u kojemu se pleše. Osim tradicionalnog plesa tanca, zahvaljujući dolasku drugog stanovništva s drugih otoka, plešu se i plesovi poput bakarske, polke, mažurke, rašpe, svinga i valcera. Veliki značaj stanovništvo otoka Krka prikazalo je kolima koja se plešu i danas, a nešto više o kolima bit će rečeno dalje u tekstu.

Uz gore navedene karakteristike krčkoga tanca, važan oblik plesnih struktura ogleda se i u formaciji kola koji je na Krku također jako zastupljen (Zebec, 2005)

⁵Grajanski- po domaću građanski

⁶Versa= stavak

3.5. KOLA OTOKA KRKA

Kolo je jedan od najjednostavnijih oblika plesa. Također se naziva i osnovnim plesnim oblikom. Kolo je zbog svoje jednostavnosti rasprostranjeno i svima poznato po cijelom otoku. Definicija kola označava skupinu plesača koji čine jedan niz i kreću se po zamišljenoj kružnici. Pri kretanju se drže za ruke, ramena ili za pasove. Kola se plešu u mnogim europskim zemljama poput Meksika, Grčke, Španjolske, a neka kola imaju i svoju ritualnu svrhu koja se izvodi za vrijeme ljetnog i zimskog solsticija i ekvinocija. Najčešće se izvode za vrijeme blagdana Uskrsa, Božića i Nove godine. Kola koja se izvode na otoku Krku su *marća*, *pokolu* i *tantarola* ili *tancarola*.

3.5.1. *Marća*

Marća je kolo koje se pleše na otoku Krku na području Baške i Jurandvora. Ime marća dolazi od glagola marćati što znači koračati, marširati uz pjevanu pjesmu. Pripada pjevanim kolima. Smatra se da je ovakvo kolo osmišljeno da bi se svirači sopela mogli odmoriti između tanci, polki ili mažurki koje bi svirali. Dok bi svirači odmarali, plesači bi se ulovili u kolo. Kolo se izvodi laganom šetnjom po sali uz popratni zvuk dvoglasnog pjevanja na tanko i na debelo. Sudionici bi se „ćapali i okolo po sali bi hodeli i kantali. Hodeli tako i marćali.“ (Zebec, 137 str.).

3.5.2. *Pokolu*

Pokolu se smatra jednim od kola koje se najviše i najčešće izvodi na našem otoku. Izvodi ga se za vrijeme pira. Ono označava obilaženje place ispred crkve, a zatim grada pod vodstvom sopca. Uzvanici pira, muškarac i žena plešu u parovima. Nakon što se otpleše pokolu, slijedi drugi dio zabave.

3.5.3. *Vrbnička tantarola*

Tantarola je kolo koje je karakteristično za područje Vrbnika. Naziva ga se muškim plesom radi žestine koja proizlazi iz takvog plesa. Radi toga se smatrao neprimjerenim za žene. Tantarola bi se plesala na kraju zabave na način da se muškarci ulove za ruke, drže ih uzdignutima i uz glazbenu pratnju u kolu poskakuju po dvorani ili placi. Iz običnog poskakivanja prelazi se u snažan galop. Iz galopa bi ponovo prelazili u sporije plesanje. S vremenom je ples dobio naziv tancarola jer se tancao. Ples je također jedan period bio i zabranjen za izvođenje radi sukoba koji su znali proizlaziti iz tog plesa (Zebec, 2005).

3.5.4. *Pjevana kola*

Pjevana kola su kola koja ne prati instrumentalna pratnja nego pjevanje plesača koji sudjeluju u kolu. Ovakva vrsta kola gotovo da su nestala s područja otoka Krka, a dokazi koji upućuju na to su nedostatak sačuvanih zapisa pjesama koje su bile pjevane. Pjevana kola imala su veliki značaj u društvu jer bi se za vrijeme ovakvih kola poboljšali međuljudski odnosi. Muškarci bi koristili priliku i lakše prilazili ženama. Pjevana kola su se izvodila u kaštelima za vrijeme adventa. Razlog tome bilo je neorganiziranje javnih zabava za vrijeme adventa pa bi se ljudi okupljali sami i pjevali. Pjevana kola održavala su se na placi ili na gumnima. Pratnja kolu bilo je dvoglasno pjevanje na tanko i na debelo. Od nekolicine tekstova koji su sačuvani, izdvojit ćemo dva teksta koja su se pjevala na području Dobrinja. To su dva kola različitog karaktera. Jedno kolo naziva se *biračkim kolom* koje je vedrog karaktera i ima svoju svrhu. Svrha kola je pružiti priliku mladima da se opuste i priđu svojim simpatijama kroz kolo na način da ih se prozove kroz pjesmu i tada oni biraju koga žele poljubiti. Drugo kolo je nešto sporije i mirnije.

j)Igra kolo, (j)igra kolo na dvadeset i dva;⁷

⁷Zebec, T. (2005). Krčki tanci: *plesno- etnološka studija*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku. Rijeka: Adamić, str. 129

(j) U ton kolu, (j) u ton kolu lipi (j) Ive (j) igra,
Da ta (j) Ive, da ta (j) Ive medna (j) usta (j) ima.
Da me hoće, da me hoće (s) poljubiti š njima;
Volela bin, volela bin, neg carevo blago.
Jubi (j) Ive, jubi (j) Ive, koga tebi drago,
Sam nemoj, samo nemoj, koga nimaš rado.
(Biračko kolo)

(j) Igra kolo šikara,
Na šikari livada,
Na livadi momče ore,
Viče na volove:
Stojte, moji volovi,
Da ja s jubun govorin,
Moja juba – zelen bore,
Neka judi govore,
Neka judi govore,
Da nije (j) ona prava,
Ma je meni draga.
Kad ja jenu (s) projubin,
Ja već druge ne volin,
Nina nena, mala moja,
Ojajnina naj.

(sporije kolo).

3.6. NARODNE NOŠNJE OTOKA KRKA⁸

Narodne nošnje otoka Krka svojim izgledom i raznolikošću pripadaju sredozemnom tipu narodne odjeće. Karakteristike koje upućuju na pripadnost sredozemnom tipu su muške hlače ili *brageše* koje imaju viseći nabrani tur i nogavice do pola lista te pletena kapa od modre ili crne vune. Svoje karakteristike ima i ženska narodna nošnja koja se izdvaja po uporabi svile i vune te pričvršćenom suknom za prslučić ili poramenice. Nošnje različitih dijelova otoka vrlo su slične, ali ih razlikuju detalji prema kojima su one specifične za svaki dio otoka prema kojima su prepoznatljivije u svojim manjim društvenim zajednicama.

3.6.1. Muška narodna nošnja

Muška narodna nošnja sastavljena je od bijele pamučne košulje koja je skrojena od nekoliko komada pravokutnog oblika te crnih hlača koje karakterizira viseći nabrani tur i nogavice do pola lista. Na košulju se stavlja prsluk, a boja ili ukras prsluka određuju iz kojeg dijela otoka potječe nošnja. Na glavi muškarci nose crnu ili plavu vunenu kapu koja je pletena i stupana, a dužina kape može biti do ramena ili kraća. U nekim dijelovima otoka umjesto pletene kape može se pronaći klobuk. U prošlosti su koristili cipele koje su bile napravljene kod kuće od žute kože s kožnim vezicama, a danas su takve zamijenili kupovnim cipelama. Umjesto običnih čarapa nosile su se pletene čarape. Muškarci su nošnji također po potrebi dodali i pletenu majicu koja se radila od bijele vune i bila je nepropusna, a nosila se u slučaju lošega vremena. Također su nosili i nakit koji bi upotpunio cijeli izgled nošnje, najčešće jednu naušnicu. Uz nakit sa sobom bi nosili i tabakerice koje bi im poklonile djevojke.

3.6.2. Ženska narodna nošnja

Ženska narodna nošnja primarno se sastojala od bijele košulje dužine do koljena koja se vezala u struku te se smatrala svakodnevnom odjećom žena i djece. Kasnije se

⁸ Fotografije muške i ženske nošnje nisu pronađene.

nošnja sastojala od dva dijela koju čine košulja i uska podsuknja. Na košulji se nalazi široki ovalni izrez koji ima nabrani rub i ukrase koji se dobivaju stezanjem niti oko vrata. Današnja narodna nošnja sastoji se od nekoliko podsuknji, a najčešće ih bude tri. Podsuknje su različite širine kako bi prilikom vrtnje tvorile oblik zvona i kako bi sve podsuknje mogle doći do izražaja. Radi ljepšeg izgleda na dnu podsuknje su ukrasi od čipke te različiti opšiveni izrezi, a to je bio i detalj prema kojemu su se razlikovale nošnje različitih dijelova otoka. Iznad podsuknje ide suknja koja je u prošlosti bila različitih boja, ali se sada najčešće može pronaći crne ili tamnoplave boje. Kako se suknja ne bi previše podignula za vrijeme vrtnje, na dnu se nalaze tri vodoravna nabora ili pijete. Uz suknju najčešće ide prslučić sastavljen od tri dijela s trakicama na leđima, ali se danas mogu pronaći i suknje koje vise spojene na naramenicama kako bi se vidjela cijela košulja. Uz narodnu nošnju žene na nogama nose pletene čarape crvene ili crne boje i kupovne cipele s dva remena. Za otok je karakterističan i rub koji se stavlja na glavu te određuje je li žena udana. Naziv dolazi od pletene tkanine- *rubac*, *rubaća*, *rubina*. Od nakita su nosile križeve, medalje sa slikama svetaca i lance koje bi stavljale tri puta oko vrata, a ukrašavale su se i svilenim trakama.

3.6.3. Dobrinjska nošnja⁹

Ženska nošnja na području Dobrinja sastoji se od bijele *stomanje* koja je ukrašena širokom čipkom na rukavima i užom oko vrata. Na vratu i rukavima se kopča *botunima* koji mogu biti različite boje. Boja botuna na vratu je plave boje dok su botuni na rukavima bijele boje. Na samome vrhu rukava prišivena je krpica na kojoj se nalaze *štikani* crveni cvjetići. Drugi dio koji čini žensku narodnu nošnju je *uski fris* koji je napravljen dužine do koljena te široka podsuknja koja je šira od uskog frisa i na kraju ima čipku ili može cijela biti čipkasta. Ispod suknje se nose *mutandi* koje još imaju gaćnice preko koljena, a na samome dnu su ukrašene čipkom ili nabrane. Na podsuknje dodatno ide crni *kamižot* koji je bio izrađen od kupovnog platna crne boje. Suknja ženske nošnje bila je nabrana sa svih strana, a iza ponajviše kako bi lijepo padala i davala lijep izgled nošnji. Na dnu suknje nalaze se ukrasi od crvene vune koji su bili

⁹Detalniji opis nošnje prikazuje se na dobrinjskoj nošnji.

opšiveni žutom bojom. U svakome dijelu otoka na nošnjama bi se nosilo po nekoliko ukrasnih trakica na suknji, a za dobrinjsku žensku nošnju je tipično da se na njoj nalaze samo četiri ukrasne trakice. Dobrinjke su na glavu slagale *rub* i *tumban*. Rub je mogao biti bijele ili žute boje. Rub žute boje nosio se samo u vrijeme žalosti i slagao se jednim trakom pod bradu. Bijeli rub i tumban nosili su se svakodnevno. Tumban se radio od bijelog platna ili flanela, a krajevi su bili ukrašeni širokom čipkom i štrikanim koncem u više boja. Po cijelom tumbanu bili bi raspoređeni vuneni čufići koji su bili u više boja. Tumban se slagao na dva roga, a dodatni ukras na glavi bila bi i crvena mašna.

Mušku nošnju u Dobrinju karakterizira ukras oko vrata kojega predstavlja crveni *facol*. Muškarci također nose i *vardakol*, a njega posebno ukrašava pozadina koja je napravljena od atlas svile. Na nogama nose vunene čarape koje se na dobrinjštini nazivaju *hojevi*.



Slika 3 Nošnja s Dobrinjštine¹⁰

¹⁰Dobrinjska nošnja, pribavljeno 25. svibnja 2018, sa <http://www.arvalis.hr/image/nosnja26476.jpg>

Opis slike:

1 – tumban, 2- stomanja. 3- kamižot, 4- ukrojki od pana, 5- vunene čarape 6- kupovne cipele, 7-traversa , 8- kupovne cipele, 9- brageše. 10- pamučna košulja, 11- vardakol, 12- vunena kapa

Osim tradicionalnih plesova i nošnje koja se nosi prilikom izvođenja plesova, veliku važnost u prikazivanju tradicionalne kulturne baštine imaju sopele, instrumenti bez kojih se niti jedna zabava u prošlosti ne bi odvijala, ali i sopci koji su svirali sopele.

4. OBIČAJI

Običaji su nastali iz ljudske kreativnosti i želje za zabavom, to su najvrjedniji ostaci koje su nam preci ostavili. Zaista je posebno vidjeti kako se odvijala zabava i štovanje posebnih dana u doba kada nije bilo tehnologije, a još je posebnije da se takvi isti običaji održavaju i danas. Naravno, s vremenom su početne ideje običaja dobile neke novije ideje koje su se usvojile, ali se i dalje osjeti ona srž svakog običaja koji i danas živi. Običaji se održavaju svake godine u određeno godišnje doba, a koji se blagdani moraju proslaviti znali su prema čitanju Crkvenog kalendara u Crkvi, koji se čitao na Tri Kralja. Svaki od običaja imao je jednu stalnost i rutinu koju su mještani obavljali, a prema toj očuvanosti iskazana je važnost tradicije koja je živa i danas (Zebec,2005).

4.1. KOLEDVE

Naziv kolendari označavaju skupinu ljudi koji se još nazivaju *koledvari*, *kolejani*, *kolijani* ili *koledžani* koji zajednički pjevaju i obilaze kuće kojima žele blagoslov, a za to dobivaju različite nagrade. Uglavnom se izvode u božićno ili novogodišnje razdoblje. Koledve su posebno istaknute jer se o njima sačuvalo mnogo dokaza da su se zaista provodile i da su bile značajne. Koledve su se provodile u svim dijelovima otoka Krka, ali su sačuvane ostale one u dijelovima otoka na kojima je bio slab utjecaj vanjskih sila i glagoljaških popova. One sačuvane se provode i danas u nekoliko područja kao što su Dubašnica, Omišalj, Gabonjin i Dobrinj.

4.1.1. *Koledva u Dubašnici*

Za koledvu u Dubašnici kaže se da je sačuvana u *djevičanskoj starini*, što znači da nije imala nikakvih utjecaja nego je sačuvana upravo u onom početnom obliku. Koledva u Dubašnici odvija se u dva dijela. Prvi dio odvijao se u razdoblju od Stipanje do Tri

kralja i označavao je razdoblje sabiranja. U sabiranju su sudjelovali mladi iz Dubašnice koji su dogovorno unaprijed birali kralja i kraljicu kako bi olakšali sam proces i izbjegli neugodne situacije mogućeg odbijanja sudjelovanja. Za kralja se uvijek odabirao najbolje stojeći mještatinin jer su izdaci koji su bili povezani uz tu funkciju i tu čast bili jako veliki, a prethodno bi se takvim osobama najavila mogućnost izbora, odnosno kandidiranja za kralja kako bi se izbjegle neugodnosti u trenutku proglašenja. Uloga kraljice je bila manje „rizična“ te je manje zadirala u njezino imovinsko stanje jer se njezina uloga odnosila na sudjelovanje u povorci s kolejanima pri obilasku kuća s ciljem prikupljanja darova koje su kolejani dobivali kao nagradu prilikom ophoda i čestitanja. Kraljica se zamoli da sudjeluje i prihvati tu ulogu. Najčešće je ulogu kraljice također imao muškarac. Kraljica je imala ulogu da s kolejanima obilazi kuće kako bi skupili što više sredstava za održavanje pira, a kuća koju ne bi posjetili, smatrala bi se uvrijeđenom. Prilikom prikupljanja darova nije bilo plesanja već je ples bio vrlo važan nakon ceremonije pira i plesalo se nakon večere dugo u noć.

Slika 4:Kolejani u Dubašnici 2015.godine¹¹



¹¹Kolejani u Dubašnici, pribavljeno 20. travanj, 2018., sa <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1059094860782970&set=a.1059085217450601.1073741843.100000473978105&type=3&theater>

4.1.2. Koledva u Omišlju

Omišljanskakoledva je jednostavnija od one u Dubašnici jer se u Omišlju još u 19.stoljeću prestao birati kralj. Iako se vremenom kralj prestao birati, upravo zbog posljedica osiromašenja obitelji, koledve su se nastavile njegovati, a gozba je trajala i do nekoliko dana. U koledvarskim povorkama su većinom sudjelovali mladi, no s vremenom su im se počele pridruživati i starije osobe. U Omišlju je bio običaj da svaka obitelj ima vlastito slavlje u različitim danima, ali u tom periodu su se sve te svečanosti spojile u jednu i priključivale se centralnoj koledvi i piru. U Omišaljskoj koledvi važno je bilo poštovati hijerarhiju tako da su na istaknutim mjestima bili načelnik i župan, a za njima su išli ostali sudionici s tim da su vrlo važnu ulogu imali najmlađi i najstariji sudionik koledve te njihove pratnje kod kojih su se kolendari pripremali u subotu, odnosno kod najmlađeg u nedjelju. Nakon nedjeljne mise, plovani bi ispratili narod zajedno s kolejanima iz crkve do kuće gdje se održavala koledva te bi zabava potrajala dugo u noć. Omišalj je poznat i po tome da su se koledve znale odvijati i za vrijeme mesopusta što inače nije bio običaj u drugim mjestima, a u tom slučaju bi spadale u manje koledve koje su bile organizirane za određene dane odnosno svetkovine

4.1.3. Koledva u Gabonjini

Koledva u Gabonjini je vrlo slična koledvi u Dubašnici i očuvana je do danas. Karakteristika ove koledve je da započinje na blagdan Svetog Stjepana koledvanjem djevojkama što podrazumijeva samo pjevanje, ne i plesanje, kao što je to bio običaj za ostala već navedena mjesta. Na blagdan Svetog Stjepana se koledva djevojkama po kućama, ali se ne pleše kao ni kod ostalih mjesta. U Gabonjini se također bira kraljica, no ona ne bude muškarac nego se za kraljicu uzima žena od izabranog kralja. Na taj način trošak se svodi na jednu obitelj, a ne na dvije osobe. Tradicionalno se koledva u Gabonjini održavala na Tri kralja, ali vremenom se počela održavati nakon Uskrsa. Jedan od glavnih razloga mijenjanja vremena održavanja kolejana bila je gripa koja je uobičajena u zimskom periodu. Usprkos bolesti i nemogućnosti održavanja koledve u

uobičajeno vrijeme, narod je htio da se tradicija održi pa su zato pomaknuli datum održavanja koledve. Koledva koja se odvijala 2004.godine bila je posebna jer se po prvi puta održavala na novoj placi. Kao i svaka, započela je doručkom u društvenom domu, a zatim su se sudionici uputili na zajedničko fotografiranje na tribinama place. Zatim se poslagala povorka koja je obilazila placu. Na početku povorke išle su tri bandire. Prva je bila velika i okićena facolima, klobukom i posebnim kolačem koji je ispekla kraljica te jabukom na vrhu. Iza bandire su išle zastave naše države Hrvatske te zastava od sela. Veliku ulogu imali su sopci koji su slijedili zastave i predvodili cijelu povorku. Ostatak povorke bio je poredan prema starosti te su zajedno pjevali koledve obilazeći placu. Istaknuli bi se sopci koji su bili nagrađivani i velikom količinom vina. Prvi ples na placi započeli bi kralj i kraljica, a potom bi kralj otplesao i sa svojom kćerkom. Nakon otvaranja plesa pridružili bi se ostali sudionici kolejana i to na način da bi jedan muškarac uzeo svoju ženu pod ruku i još jednu djevojku ili čak malenu djevojčicu iz obitelji. Slavlje bi potrajalo dugo u noć te bi se osjetilo pravo kraljevsko slavlje. U takvim trenucima osjeti se jedinstvo i zajedničko djelovanje koje i dalje zadržava ljude u zajedništvu koje danas ima veliku vrijednost (Kremenić,2001).

4.2. PETO GODIŠNJE DOBA – MESOPUST

Razdoblje koje se od milja naziva *peto godišnje doba* je mesopust. U to vrijeme odvija se velik broj različitih zabava koji uključuju plesanje i pjevanje, a sve s ciljem najavljivanja dolaska proljeća, lijepih dana i tjeranja negativnih događaja. Mesopust zahtijeva nekoliko razina koje se mora proći kako bi se dan mesopusta proslavio na pravi način. Vrijeme mesopusta započinje na blagdan Sveta tri kralja, a završava na Čistu srijedu ili srijedu Pepelnicu. Jednim od razloga zbog kojeg je ovo razdoblje dobilo ime Mesopust, smatra se količina mesa koja se može pojesti dok traje to razdoblje, jer kada dođe Pepelnica, meso se mora pustiti; *meso pustiti= mesopust* (Jelenović, 1948). Prema različitoj literaturi mesopust na otoku Krku pripada

saturnalijskom tipu karnevala, ali sadrži i neke elemente *luperkalijskog* tipa karmevala. Saturnalijski tip karnevala specifičan je za urbane sredine i povezan je s običajem kada se bira kralj za vrijeme koledva. Također teži ideji društvenog reda. Luperkalijski tip karnevala za razliku od prethodnog tipa povezan je s ruralnim područjem gdje su istaknuti elementi stočarske magije. Luperkalijski tip karnevala bio je usmjeren k osiguravanju osnovnih uvjeta gospodarstva u pastira, stoci i plodnosti žena (Zebec,2005).

U Omišlju su se najveća veselja događala za vrijeme mesopusta. Uz redovite zabave koje su se organizirale, znalo se dogoditi i do trideset vjenčanja. Svaku nedjelju ili na blagdan odvijalo se veselje na placu. Kao poziv na veselje ljudi bi prepoznali zvuk sopela. Sopci bi se prvi pojavili na placu i čekali da se uzvanici okupe. Svoju ljepotu i sređenost, djevojke bi istaknule tako što bi dolazile na placu u koloni ispred starijih žena kako bi ih mladići mogli primijetiti. Mladići bi pozivali djevojke na ples i trudili se da veselje bude što veće. Svaku večer odlazili bi plesati u salu. U salu su mogle poći samo djevojke koje bi imale pratnju pa su mladići već za vrijeme adventa tražili svoje partnerice za ples. Ples bi trajao do jedanaest sati navečer kako bi mladići mogli otpratiti kući svoje djevojke i kako bi također stigli pojesti i popiti još nešto prije ponoći. Bilo je i organiziranih večeri kada su se morali maskirati. Maske bi bile različite; lijepe ali i strašne. Sudionici koji bi bili grdo maskirani trudili su se biti smiješni kako bi nasmijali i zabavili ostale ljude. Na sam dan mesopusta nitko nije radio i svi bi obukli najljepšu robu te došli na placu. Zaplesali bi tradicionalni verec, a zatim i ostale plesove. Jedan od običaja je također i paljenje mesopusta koji bi bio načinjen od slame, obučen u staru odjeću. Dok bi mesopust gorio, jedan od sudionika čitao bi sve dogodovštine koje su se događale tijekom godine također u svrhu zabave (Zebec prema Turato Mešter, 1970).

Poput mještana Omišlja, i mještani Dobrinja su na pravi način slavili vrijeme mesopusta. Održavali su okupljanja svakog četvrtka i nedjelje poslije Tri kralja, sve do srijede Pepelnice. Na placu bi se plesali tanci, polke, mažurke i ostali plesovi. Kao u svakom slavlju, sopele su imale veliku ulogu. Najprije bi svirali na placu i zabavljali gledatelje, a zatim bi se uputili po one koji bi se maskirali. Zajedno bi dolazili na placu sa sopelama koje su ih predvodile. Ljudi bi se veselili, a maske bi se svakako i

komentirale kako bi se pohvalile ili pokudile. Oni koji su bili maskirani, nakon nekoliko plesova skinuli bi masku s lica. Ovakva slavlja trajala su do sedam sati kada bi zazvonila *Zdravo Marija*. Tada bi se uputili svojim kućama i nastavili slavlje. Na sam mesopust ljudi su se također maskirali. Plesali bi po cijeloj placi, plašili djecu, izazivali različite osjećaje među ljudima. Specifično je da na dan mesopusta bude poseban ples muževa sa ženama. Sopele bi svirale samo za one oženjene. Zabava bi trajala sve do jedanaest navečer. Ljudi bi se tada uputili svojim kućama kako bi uspjeli pojesti sve što je ostalo prije ponoći kada počinje post i nemrs (Zebec prema Jelenović,1972).

Jedno od mjesta koje je također nekada imalo velika slavlja za vrijeme mesopusta, ali su se do danas izgubili, je Baška. Da bi bilo mesopusta, kod njih je moralo biti i koledva. Međusobno su bile povezane koledve i mesopust, pogotovo zbog darova koji su se prikupljali za vrijeme koledva, a kojima bi se pomoglo održavanje mesopusta. Subotom i nedjeljom mladići bi se okupljali u *kordiju* koja označava cijelu organizaciju oko plesate bi koledvali po selu. U koledvu su mogli ići samo oni mladići koji su bili sigurni da će ići na mesopusni ples. Zabave za mesopust su se održavale u privatnoj kući koja je imala najviše prostora za ples, jer nije bilo dvorane u kojoj bi se ovakav događaj mogao održavati. Domaćinu su zauzvrat radili novi pod s novcem koji bi skupili za vrijeme koledve. U kordiji su imali jednu osobu koja je snosila odgovornost i donosila glavne odluke, a njega su nazivali *capo ballo*. Mesopusni ples održavao bi se svakog četvrtka i nedjelje. Najviše bi se plesalo uz sopele, ali se moglo čuti tararajkanje i dvojkinje. Mesopust bi završio paljenjem Mesopusta Frana na placi (Zebec prema Seršić,1995).

Vrbnik je poput Omišlja imao drugačiju viziju mesopusta. Umjesto da su glavnu ulogu preuzeli maskirani ljudi, u Vrbniku se ističe ljepota i važnost tog dana poput nekog blagdana. Vrbenčani bi obukli najljepšu odjeću i prikazali bi maskirane svatove. Za Vrbnik je specifično postojanje *kumpanija*. Kumpanija označava skupinu ljudi koji su povezani i zajedno djeluju za vrijeme mesopusta. Svaka kumpanija ima *nevesticu*, a nevestica označava djevojku kod koje se kumpanija spremala. Važnost nevestice je prikazati povezanost svadbe i mesopusta. Nevestica može biti svaka djevojka iz kumpanije te će joj se na taj način pokazati određena čast i poštovanje (Zebec, 2005).

4.3. FRAJ MAJ

Fraj Maj je pojam koji označava razdoblje za vrijeme korizme u kojem se odvijaju tihe zabave. Tihe zabave su nastale kako bi se društveni život mladića i djevojaka mogao nastaviti iako je Crkva branila javne zabave. Takve zabave najviše bi se nastavile održavati u svibnju za vrijeme prvog maja. Zabava se odvijala u dvorištu jedne djevojke kod koje se postavljalo majsko drvo. Ispod majskog stabla se tancalo i zabavljalo cijelu noć. U nekim dijelovima otoka, prva nedjelja u svibnju je nešto drugačija. Mladići u subotu pripremaju trumbe koje se rade od kore drva kako bi u nedjelju mogli zasvirati na trumbama obilazeći okolna sela. Mladić koji nikada nije bio u fraju mora platiti svoj prvi dolazak starijima kako bi se mogao pridružiti i zajedno s njima zabavljati (Zebec, 2005). Fraj Maj se može smatrati uvodom u mnoga plesna zbivanja koja se na otoku Krku održavaju za vrijeme ljetnih mjeseci. Takva plesna zbivanja održavaju se na dane kada se slave blagdani ili zaštitnici pojedinih mjesta (Zebec, 2005).

4.4. TRUMBE

Trumbe su glazbeni puhački instrumenti napravljeni od kore drva. Za izradu trumbi potrebno je naći dobro drvo jasena ili crnog graba. Jedan od razloga zbog kojeg su ove dvije vrste stabla najbolje za izradu trumbi je kora koja je dovoljno ravna da bi izrada trumbi bila omogućena. Osim kore koja mora biti ravna, važna je i vlažnost te zrelost stabla da bi trumba uopće mogla svirati. Ukoliko je drvo suho, prije samog sviranja trumbu je potrebno dobro namočiti u posudi s vodom. Alat koji se koristio za izradu trumbi bila je britva, a danas britvu zamjenjuje nož koji mora biti oštar kako bi mogao zarezati drvo. Veličina trumbe ovisi o duljini kore. Izrada trumbe kreće od spiralnog izrezivanja kore koja se okreće i odvaja koru prstima od ostatka drva. Prilikom odvajanja, kora se mota spiralno tako da svaka spirala prekriva jednu trećinu druge spirale kako se poslije ne bi odvajala. Prema tome trumba na vrhu ispadne uža te je njen promjer oko jednog centimetra, dok je trumba prema dnu sve šira. Da se trumba ne bi odmotala, na dva mjesta postavljao se trn koji je držao trumbu zajedno na spojnicama spirala. Nakon izrade trumbe, bilo je važno napraviti prebiralnicu i pisak,

bez kojih sviranje nije bilo moguće, a koji su se izrađivali od mladog jasena. Dimenzije prebiralnice i piska ovisile su o širini trumbe na početku te su se prema tome i izrađivali. Trumbe su se najprije koristile kao glazbala koja su bila zabava osobama koje su vodile stoku na ispašu na Jurjevo, a izrađivale su se dan ranije. Na taj dan, na ispašu bi se vodila samo najbolja stoka koja bi kada se vrati među svoje stado, donijela blagoslov te nadu da će sljedeća godina biti bogata plodom i potomcima. Zanimljivo je bilo da su pastiri znali odvesti stoku na različite strane brda te bi trumbama svirali jedni drugima i zabavljali se za vrijeme čuvanja blaga. Običaj trumbanja godinama nije bio provođen, sve do prije desetak godina kada su na području Dobrinja mladi odlučili ponovno oživjeti običaj trumbanja na dan prvog maja (Kirinčić, I).

Slika 5 :Trumba¹²



¹²Trumba Kristiana Pavačića, pribavljeno 10. lipanj 2018, iz vlastitog privatnog albuma

4.5. IVANJA

Zaštitnik grada Vrbnika je sveti Ivan Krstitelj pa se 24.lipnja u Vrbniku slavi Ivanja. Ivanja započinje svečanom misom, a nakon mise se održavaju tanci na Škujici. Djevojke i mladići večer prije Ivanje provedu u pripremama za slavlje kako bi Ivanjska noć dobro ispala. Jedan od običaja koji se održavao na dan Ivanje je paljenje ognja. Muževi i mladići preskakali bi preko zapaljenog ognja, dok bi žene i djevojke oko ognja plesale kolo. Djevojčice su plele vjenčiće od cvijeća i njima su ukrašavale frizure, a kada bi iskoristile vjenčiće, bacile bi ih u more kao zahvalu moru i prirodi na svemu što im je dala (Zebec prema Stašić – Milić, 1996).

4.6. STIPANJA

Stipanja je dan svetkovine svetog Stjepana koji je zaštitnik grada Dobrinja. Slavi se 3.kolovoza, a u te dane se ujedno slavi i dan općine Dobrinj. Stipanja se nekada slavila plesanjem na placi uz svirku sopela. Nakon svete mise, mještani Dobrinja i okolnih sela okupili bi se na placi kako bi prisustvovali zabavi. Zabava bi se otvorila plesanjem polke, a mladići bi birali djevojke izvikujući njihova imena i pokazivajući prstima na odabranu djevojku. Na Stipanji se plesao i tradicionalni *tonoc*. Mladići bi se međusobno nadmetali koji će prvi povesti tonoc. Prvi toncur bio bi onaj koji bi ponudio najviše novaca sopcima te je imao čast otvoriti tonoc. Prije početka plesa birao je dvije djevojke koje bi zajedno s njim predvodile tonoc. Biti prvi toncur bila je iznimna čast i privilegija. Nakon što bi prvi toncur zajedno s pratnjama otplesao prvi krug, toncu su se pridružili i ostali mladići sa svojim pratnjama. Tradicionalni oblik zabave traje dok ne zasvira Zdravo Marija, a zatim puk odlazi svojim kućama ili u oštariju na večeru. U današnje vrijeme, zabava se nastavlja iza večere uz modernu glazbu te traje dugo u noć (Zebec prema Jelenović, 1948).

4.7. STOMORINA I ROKOVA

Stomorina je naziv koji označava dva unakrsno zategnuta užeta na kojima vise plodovi koji dozrijevaju do blagdana Velike Gospe. Stomorina se najprije postavljala u crkvi, ali je s vremenom dobila svoje mjesto na placu. Stomorina na placu se radi od bandire koja predstavlja sjecište dvaju konopaca koji su povezani na krovove kuća na placu. Danas su konopci ukrašeni ne samo dozrelim plodovima koji predstavljaju zahvalu Bogu za sve dobro što im se dogodilo nego i ukrasnim vrpčama te svilenim rupcima. Bandira predstavlja simbol Majku Božju, a ukrasni rupci predstavljaju simbol anđela koji lete oko nje i nose ju na nebo. Stomorina je postala simbolom proslave Velike Gospe u Omišlju pa je prema njoj i cijeli običaj dobio naziv. Stomorina se na placu postavlja ujutro odmah iza ponoći i na placu ostaje dva dana. Zabava povodom Stomorine se u Omišlju održava na Rokovu kako bi se iskazalo poštovanje Velikoj Gospi (Zebec prema Turato Mešter, 1970).

4.8. VJENČANJE

Vjenčanje je velika svečanost koja definira prelazak iz „samačkog“ života u obiteljski život. Radi Crkvenog kalendara vjenčanja se nisu odvijala u vrijeme adventa i korizme pa su se vjenčanja najčešće odvijala u doba mesopusta. Vjenčanje može označavati samo proces ženidbe, ali u većini slučajeva ženidbu prati i pir. Pir označava javno veselje u kojemu osim mladenaca, kumova, roditelja i uže rodbine sudjeluju i ostali stanovnici njihove zajednice. Više od pedeset uzvanika na piru je predstavljalo veliki pir, dok je mali pir označavao skupinu ljudi manju od pedeset ljudi. U prošlosti su se najčešće odvijali mali pirevi radi žalosti u obitelji ili slabijeg materijalnog stanja, a veliki pirevi su označavali imućno stanje mladenaca. Pir je također bio zabranjen ukoliko je nevestica bila trudna te se to smatralo velikom sramotom. Veliki pirevi iziskuju dobru pripremu i organizaciju za koju je zaslužan stari svat, osoba s najviše iskustva u organizaciji svadbe (Zebec prema Zec Macotin, 1986). Posebnost

svadbama daje najsvečaniji dio sopnje koji se naziva mantinjada. Ona se svira ispred mladenkinog prozora večer prije svadbe, a označava poziv mladenki na svadbu s pirom.

Mantinjada¹³

Nevestice lipa, mlada,

Kaž' se nan!

Zove, zove mantinjada,

Hodi van!

Suzno oko ti obrni,

Ne gljedaj na žute kose!

Već i krunu punu trni

Tebi nose.

Venčićbeli i črljeni,

Divojke su lipo splele

¹³Zebec, T. (2005). Krčki tanci: *plesno- etnološka studija*. Zagreb: Institucija za etnologiju i folkloristiku. Rijeka: Adamić, str. 217

I za vavik tebi, ženi,
Mladost zele.
Cviće tvoje vene malo.
Mažurana ni zelena!
Divojaštvo je pasalo.
Ti si žena!
Kljekni! Neka tvoje čelo
Materina suza rosi!
Ti u srce rodno selo
Vavik nosi!
Gljej, od nas ti poč ne daju,
Za rukav te grabe trni!
Mesto venca prit će, znaju,
Facolčrni.
Nevestice lipa, mlada,
Kaž' se nan!
Zove, zove mantinjada,
Hodi van!

Jedna od značajnijih uloga u svadbi je uloga nevestice. Na tako važan dan ona je najistaknutija osoba te joj je sve podređeno. Na njoj se najviše ističe njena sposobnost, karakter, nježnost, odnos s ljudima, ali i njene osobine. Za vrijeme pira, uloga nevestice se ističe kroz plesanje s više različitih partnera u jednoj večeri. Na taj način nevestica pokazuje svoju izdržljivost, veliki trud i svoje plesne sposobnosti, komunikativnost, ali još jednom podcrtava istaknutu ulogu u piru. Jedan dio svadbenih svečanosti, i to vrlo važan dio, odvija se na placu kako bi se vjenčanje moglo pokazati i ostalim mještanima. Placa već sama po sebi ima predviđeno mjesto za sopce koje je povišeno, a već nakon izlaska iz crkve u kolu se obilazi placa na lijevo u smjeru kazaljke na satu (Zebec, 2005).

4.9. PAPUČICE

Jedan način razonode, ali i potrebe kojima su se mladi bavili u doba kada su već odlazili na zabave, bio je izrada papuča. Izrada je bila prema modelu koji su imali kod kuće. Materijale koje su koristili pronalazili su kod kuće i snalazili su se na različite načine. Na dnu papuče stavljali su gumu koju su uzimali od automobila, kamiona ili nekih drugih vozila. Drugi dio papuča sastojao bi se od tkanine koju su uzimali od stare odjeće koja više nije bila nosiva. Papuče su uglavnom bile crne boje, ali su znali napraviti i druge boje. Jedna posebnost na papučama bio je maleni crveni trokutić na vrhu papuče koji je tada bio iznimno moderan i poseban detalj mode. Za izradu papuča od alata bili su potrebni samo igla, konac i petrolejska lampa koja je bila zamjena za sunčevu svjetlost jer tada nije bilo struje (Dunato, V).

5. GLAZBA

5.1. PUČKA GLAZBA OTOKA KRKA

Pučka glazba otoka Krka je poseban način i stil pjevanja i sviranja koji se usprkos masovnoj pojavi modernih instrumenata, čvrsto drži i djeluje na otoku Krku. Poznato dvoglasno pjevanje koje se održalo na otoku temelji se na netemperiranom tonskom sustavu od šest tonova. Vokalna glazba je karakteristična po posebnoj boji koja se postiže nazalnim pjevanjem. Ona se uvijek izvodi dvoglasno, a pjevaju je dva muškarca, dvije žene ili muškarac i žena. Vokalnu izvedbu može također izvoditi i skupina pjevača, ali uvijek isključivo dvoglasno. U pučkom pjevanju ističu se završeci napjeva koji mogu biti u unisonu ili u oktavi, ovisno o tome pjeva li se napjev u paralelnim tercama ili u sekstama. Pjevanje u paralelnim sekstama najčešće se nazivalo pjevanje na tanko i debelo jer je razlika u boji dubokog i visokog tona bila jako upečatljiva. Poseban stil pjevanja koji se također pojavljuje na otoku Krku i koji se njeguje s velikom pažnjom je takozvano *tarankanje*, pučko pjevanje kojim se oponaša zvuk sopela. Ono se izvodi na različite načine, umetanjem u napjev beznačajnog teksta: ta -na-na, ta-ra-ra, tana nina nena na mjesto pripjeva, a ponekad se cijeli napjev može pjevati kao tarankanje. Ovakav način pučkoga pjevanja mogao se primijeniti i kao pratnja plesu i to u iznimnim situacijama kada se nije moglo doći do svirača na sopolama (Zlatne i srebrne točke prema Pavačić, 2011).

Slika 8: Mlade kanturice Mira Crnčić i Valerija Jurasic¹⁴



5.2. GLAGOLJAŠKO PJEVANJE

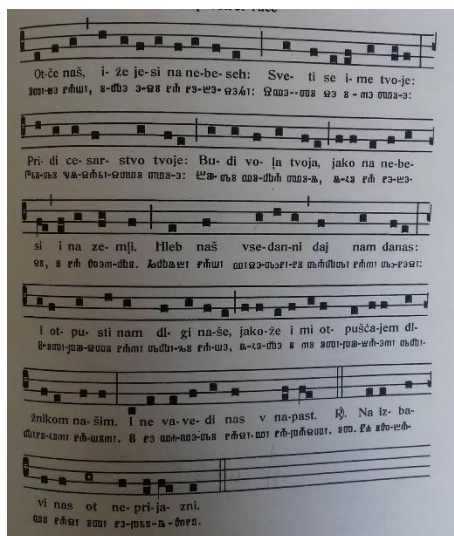
Glagoljaško pjevanje stari je hrvatski način pjevanja liturgijskih napjeva na crkvenoslavenskom jeziku. Naziv glagoljaško pjevanje dolazi od hrvatskog glagoljaškog pisma koje se na području otoka Krka, Istre, Like i srednje Dalmacije koristilo od 9. do 19. stoljeća. Iako je 1965. godine uveden narodni jezik u liturgije, u nekim dijelovima Hrvatske poput otoka Krka i nekim drugim župama krčke i senjske biskupije, održao se staroslavenski jezik u bogoslužju. Restaurirani crkvenoslavenski jezik zadržao se u misnim pučkim pjevanim tekstovima. Restauraciju su provodili Juraj Posilović i Antun Mahnić. Glagoljaško pjevanje sadrži elemente gregorijanskog korala i bizantskog liturgijskog pjevanja, a uz njih se javljaju i značajke svjetovnog i folklornog načina pjevanja s područja na kojemu se glagoljaško pjevanje sačuvalo. Glagoljaško pjevanje se prenosilo usmenom

¹⁴Pavačić, I. (2011). Početnica za svirku sopela i kanat po starinsku: Dobrinj- otoka Krk: Općina Dobrinj, Grad Krk, Ustanova Ivan Matetić Ronjgov , str.154

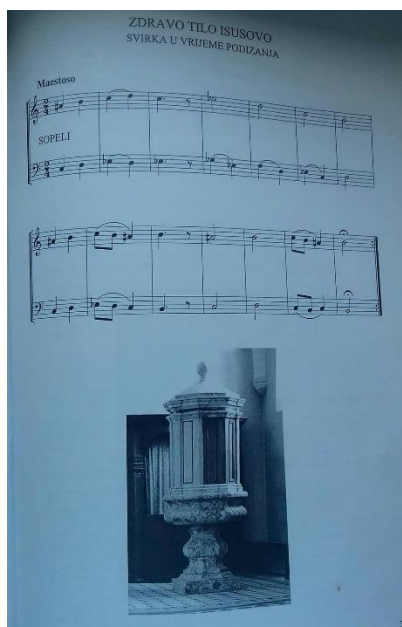
predajom i bilo je podložno različitim promjenama i utjecajima te prema tome ne postoji točan podatak o početnim elementima pjevanja (Kovačević, 1984). Ono je još uvijek živo i prakticira se na nedjeljnim misama na području otoka Krka, u mjestu Dobrinju. U drugoj polovici 20. stoljeća glagoljaškim pjevanjem u širem smislu na zadarskom području istraživanjem se bavio Jerko Bezić, a na otoku Krku takvim načinom pjevanja u melografskom i praktičnom smislu bavi se Ivan Pavačić Jecalićev. On je za potrebe misnoga pjevanja prilagodio i izvršio transkripciju današnje glagoljaške mise koja se još uvijek pjeva u Dobrinju i Dubašnici. Upravo zahvaljujući ljubiteljima starinsko pjevanje na čelu s Ivanom Pavačićem Jecalićevim, glagoljaško pjevanje je još živo na otoku Krku, a njegova vrijednost očituje se i na način da je uvršteno na UNESCOV popis nematerijalne baštine.

U krčkom misnom slavlju također se pojavljuju i sopele (mantinjada). Na sopelama se sope pučki napjev duhovnog karaktera Pjevajmo braćo kršćani te se izmjenjuje s pjevanjem puka. Sopele se također sviraju i kod prinošenja darova i kod podizanja kada sopele sviraju pučki napjev Zdravo tijelo Isusovo i Zdravo krvi Isusova.

Slika 6: Napjev *Oče naš* iz staroslavenske mise¹⁵



Slika 7: Napjev *Zdravo tilo Isusovo* iz staroslavenske mise¹⁶



¹⁵Pavačić, I. (2001). Staroslavenska misa Dobrinj: Dobrinj- Krk: Krčka biskupija, Župni ured Dobrinj, Općina Dobrinj, str.39

¹⁶Pavačić, I. (2001). Staroslavenska misa Dobrinj: Dobrinj- Krk: Krčka biskupija, Župni ured Dobrinj, Općina Dobrinj, str.37

5.3. SOPELE

Najpopularnije tradicijsko pučko glazbalo otoka Krka su sopele. Pretečom sopela smatra se srednjovjekovni instrument šalmaj koji je nestao iz europske glazbene prakse 1700.godine kada ga je zamijenila oboa, no koji se još uvijek danas može susresti kao tradicijsko glazbalo u Švicarskim Alpama. Povezanost među tim instrumentima ističe se u dvostrukom jezičcu (pisok) i cilindričnoj cijevi (prebiralnica) koju imaju oba instrumenta. Sopele su se na području otoka Krka nastanile u dalekoj prošlosti i imaju jedinstvene i zajedničke korijene zajedno s glazbenom kulturom Istre i Hrvatskog primorja.

Slika 9:Sopele¹⁷

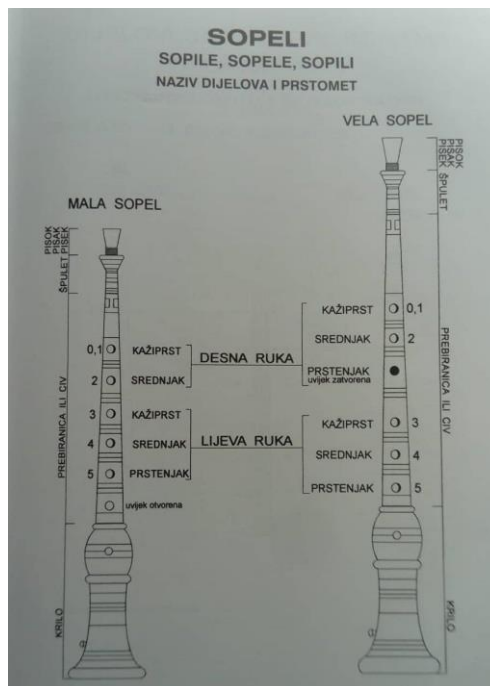


¹⁷Sopele, pribavljeno 16. lipanj 2018, sa http://us-mbrasana.skole.hr/upload/us-mbrasana/album/4/large_img_21.jpg

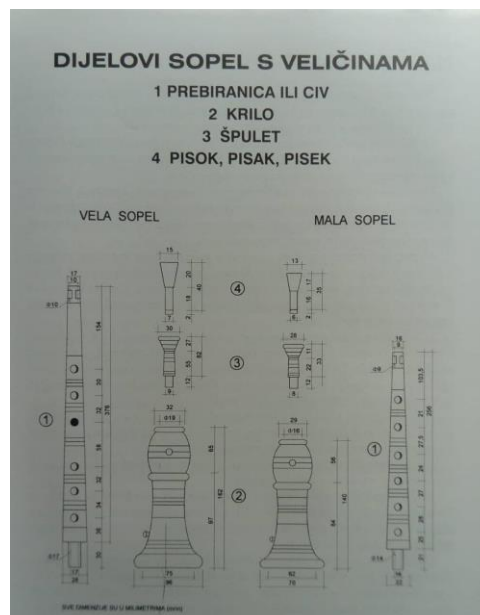
5.3.1. Karakteristike sopela

Ovaj narodni instrument izrađuje se od drva s elementima od bakra koji se nalaze u šupljini špuleta. Drvo od kojeg se izrađuju sopele mogu biti javor, žestila, trešnja, smreka, akacija i maslina. Da bi izrada sopela bila uspješna, drvo mora biti dobro osušeno i odstajalo najmanje godinu dana kako prilikom izrade ili na završetku izradene bi došlo do pucanja sopele. Modernizacijom u izradi sopela počeli su se koristiti i materijali koji nisu drvo. Na taj način su olakšali održavanje i samu izradu sopela. Iako sopele načinjene od drva zvuče milije i prirodnije, sopele koje imaju plastične prebiralnice i špuleti imaju snažniji i prodorniji zvuk, koji je jači od one sopele s drvenim dijelovima. Radi toga su sopele s plastičnim dijelovima prigodne za svirku na otvorenom prostoru. Sopele se uvijek sviraju u paru, radi posebnog zvuka kojega tvore pa postoje „vela sopel“ i „mala sopel“. Glavni dijelovi sopela su pisok, špulet, prebiralnica i krilo. Maleni, ali važan dio sopele je kljinčić čija je uloga pridržati pisok zajedno sa špuletom u krilu sopele kada sopci ne sopu. Da se špulet i pisok u trenucima kada sopci ne sopu ne bi oštetili, krilo sopele se prekriva okruglom papučicom načinjenom od kože koja prekriva dno krila. Za zaštitu vrha prebiralnice, posljednjih šezdeset godina graditelji sopela stavljaju dva olovna prstena koji su međusobno povezani. Za čišćenje sopela sopci koriste pero od pijetla ili fazana koje je dovoljno tanko i dugačko za dobro čišćenje piska i špuleta. Sopela se sastavlja od navedenih dijelova koji se prethodno moraju dobro namočiti u vodi kako na spojevima ne bi dolazilo do ispuštanja zraka.

Slika 10: Sopele - prstomet i nazivi dijelova¹⁸



Slika 11: Dijelovi sopela s veličinama¹⁹



¹⁸Slika 10. Pavačić, I. (2008).Lusmarine moj zeleni: Pučka glazba otoka Krka. Krk: Grad Krk, Općina Dobrinj, Ustanova Ivan MatetićRonjgov, str.10

¹⁹Pavačić, I. (2008).Lusmarine moj zeleni: Pučka glazba otoka Krka. Krk: Grad Krk, Općina Dobrinj, Ustanova Ivan MatetićRonjgov, str.11

5.3.2. *Tehnika sviranja na sopelama*

Sopela se svira i drži objema rukama. Desnom rukom prihvaća se gornji dio sopele, dok se lijevom rukom prihvaća donji dio sopele. Kažiprst, srednjak i prstenjak nalaze se na gornjem dijelu sopele, a palčevi se nalaze ispod sopele. Na veloj sopeli kažiprst, srednjak i prstenjak desne ruke zatvaraju gornje tri rupice, a kažiprst, srednjak i prstenjak lijeve ruke zatvaraju donje tri rupice. Na malojoj sopeli kažiprst i srednjak desne ruke zatvaraju gornje dvije rupice, a treću, četvrtu i petu rupicu zatvaraju kažiprst, srednjak i prstenjak lijeve ruke. Na veloj sopeli je uvijek zatvorena treća rupica, dok je na malojoj sopeli šesta rupica uvijek otvorena. U pojedinim napjevima su se te rupice po potrebi otvarale i zatvarale te bi stavljali pisak od male sopele na veliku i obrnuto kako bi se dobio dvoglas kao da kantaju dva muška ili dva ženska glasa. Treća rupica na veloj sopeli obavezno se upotrebljava kada sope Oče naš u crkvi ili u misnom slavlju. O visini i jačini zvuka sopele ovisi najvažniji i najosjetljiviji dio koji se naziva pisok. Zvuk sopele ovisi o duljini i debljini jezičca-krilaca i o sopcu koji puhanjem zraka u sopelu te povremenim zatvaranjem piska jezikom regulira proizvedeni zvuk. Sapele imaju jednaku dinamiku, za razliku od dinamike moderne glazbe koja se može prilagođavati. Sapele uvijek sopu glasno i snažno. Sapele se mogu svirati stojeći, sjedeći i hodajući. Stojeći se sopela svira za vrijeme mantinjade koja je isključivo svečana pjesma koja poziva nevesticu na pir. Hodajući sopela svira koračnicu, korak u dolasku na trg, placu koja je u laganoj dvodobnoj mjeri te prethodi plesu toncu. Sjedeći se svira tonoc, polka, mažurka, versi, na mestu, nogi, po staro, tulala i ostali krčki tanci (Pavačić, 2011).

Slika 12: Sopci²⁰



5.4. SOPCI OTOKA KRKA

Sopci su svirači koji sviraju tradicionalne puhačke instrumente poput sopela. Za njih je karakteristična svirka u dva ili u paru. Sopele se međusobno razlikuju po veličini pa prema tome i po rasponu zvuka koji proizvode. Mala sopela proizvodi visoki i svjetliji zvuk, a velika sopela proizvodi dublje tonove i tamniju boju zvuka. Ovakav način sviranja naziva se sviranje na tanko i debelo. Svirka se tradicijski naziva sopnja. Danas se pojam sopnje koristi općenito za sviranje bez obzira radi li se o puhačkim ili nekim drugim instrumentima pa se u skladu s tim može reći da netko sope harmoniku ili tamburu dvožicu. Sviranje sopela bila je uobičajena tradicija u obiteljima na otoku Krku, a prenosila se slušanjem i gledanjem kako to rade stariji u obitelji. Tako su djedovi i očevi prenosili znanja i ljubav prema tradicijskom sviranju na mlađe i na taj način razvijali ljubav i poštovanje za narodne običaje. Svirka na sopelama bila je vrlo popularna i uvijek prisutna kod obilježavanja značajnijih datuma ili crkvenih svečanosti pa i u obiteljskim svečanostima tako da su sopci bili vrlo popularne osobe

²⁰Sopci, pribavljeno 16. lipanj 2018, sa http://www.iti-museum.com/site_media/media/uploads/author/images/graditelji_17_G4HeFba.png.800x800_q85.png

i nerijetko za svoje usluge bili dobro nagrađivani. S obzirom na to da su sopci bili izuzetno cijenjeni i da je njihova popularnost bila velika, svatko tko je posjedovao vještinu sviranja na sopolama želio je to i pokazati u različitim situacijama te su vrlo rado prihvaćali pozive za takve prilike. No, moglo se dogoditi da se na jedan poziv odazove više sopaca jer su se u povijesti tradicijski u malim mjestima djeci davala imena njihovih bližih rođaka odnosno djedova, baka i očeva tako da su se vrlo često i među sopcima ponavljala ista imena. Kako bi se razlikovala svaka od tih obitelji sopaca, imali su nadimke po kojima su bili poznatiji nego po imenima. Njihova popularnost bila je poznata po cijelom otoku, a ne samo u krugu bliže zajednice. Njihova prepoznatljivost bila je iskazivana i na način da su u društvu imali posebno mjesto koje je dominiralo nad cijelim prostorom kako bi bili vidljivi, ali i kako bi se njihova svirka mogla podjednako dobro čuti. Karakteristično je da svaki sopc ima svoj stil sopnje ili kako bi se na otoku Krku reklo, svoj mot sviranja. Najpopularniji među sopcima postali bi „profesionalni“ svirači na sopolama i u tom smislu su bili prisutni u većini svečanosti na cijelom otoku. Široki raspon njihova djelovanja ponekad je imao utjecaja i na njihov način sopnje jer su odlazeći u druga mjesta ponekad poprimali karakteristike svirke i glazbe toga kraja. Na taj način dolazilo je do stvaranja njihovog karakterističnog načina sviranja po kojemu su se prepoznavali jedan od drugoga, a i narod ih je procjenjivao po njihovim sposobnostima, vještinama i ljepoti svirke. Njihova kreativnost u svirci očitovala se u različitim ukrašavanjima melodije sitnim notnim vrijednostima koje bi davale potpuno nov karakter melodije. Osim karakteristike melodijskoga ukrašavanja, sopnja se razlikovala i prema načinu izvođenja svakog pojedinog sopca, odnosno prema njegovom glazbenom temperamentu, gustoći sviranja koja se razlikovala od mjesta do mjesta diljem otoka. Individualni način među sopcima mogao je dosegnuti veliku razinu različitosti zbog koje je svakom pojedinom sopcu bilo teško naći para u svrhu zajedničkog glazbovanja. Najbolja usuglašenost u svirci ostvarivala bi se kod onih sopaca koji su zajedno odrastali i od malih nogu nje govali zajedničku svirku. U situacijama kada više stari kumpanji nisu mogli zajedno svirati iz različitih razloga, onaj koji je želio nastaviti tradiciju sviranja vrlo teško bi mogao naći odgovarajuću osobu s kojom bi mogao svirati. Danas se rijetko može naići na tradicijski način sviranja i način prenošenja

sviranja jer su vremenom iščeznuli neki običaji u kojima je svirka na sopelama imala vrlo važnu ulogu. Sopele se danas uče svirati u „školama“ kod zaljubljenika u tradiciju, tradicijsko sviranje, pjevanje i njegovanje starih običaja, a među njima su najznačajniji Ivan Kosić i Ivan Pavačić Jecalićev (Zebec, 2005).

Onaj koji se smatra umjetnikom teži ka nečemu što je novo kako bi iskazao svoju kreativnost i vještinu. Poneki od sopaca su razvijali do te mjere svoju vještinu sviranja da su dosegli mogućnost istovremenog sviranja na dvije sopele. U takvom načinu svirke prednjačio je Ivan Radić. Vrlo često je u šali znao reći „to umije njemu dvije“ što bi značilo da je vrlo vješto svirao na dvije sopele odnosno na tanko i debelo. Iako se ovakav način sviranja nije mogao duže održati tijekom jednog nastupa, njegova zanimljivost se upravo ogleda u velikoj vještini svirke na sopeli što je za okupljeno slušateljstvo i gledateljstvo bila posebna atrakcija. Uz ovakvu svirku je Ivan Radić razvio i posebnu tehniku sviranja koja mu je omogućila sviranje na dvije sopele. Pisani tragovi govore da je na taj način svirao dugi niz godina u folklornom ansamblu Zora (Zebec, 2005). Način na koji je otkrio svoje sposobnosti samostalnog sviranja na dvije sopele, proizašao je iz dvije radione na kojoj je izrađivao sopele. Prilikom ugađanja sopela, obje je ugađao istovremeno i uz male preinake je otkrio da bi to mogla biti nova umjetnost. Takvim načinom sviranja nije ovisio o drugim sviračima pa je mogao samostalno nastupati i zarađivati.

Velika popularnost sopnje na sopelama prelazi iz redovno muške populacije i na zanimanje za svirku na sopelama i kod žena, premda je poznato da se u tradiciji žene nikada nisu bavile sopnjom kao što to navodi i Jelenović kada kaže: „Ženi nikad ne sopu – ni mlade ni stare. To bi bila vela sramota, ako bi žena ma samo i provala sost. To ni za njih, koti ni za koludric maša! „ (Zebec prema Jelenović, 1975: 43). Iščitavanjem ovog citata možemo uočiti koliko je zapravo sviranje sopela od strane žena bilo nepojmljivo, no kako je napredovalo vrijeme tako su se i stavovi prema ženama kao sopcima promijenili. Danas možemo naići na određeni broj žena koje sviraju sopele izrazito su cijenjene. Među sopicama posebno se ističe prva, Nevenka Dujmović koja je naučila svirati sopele od svojega oca. Njezina vještina sviranja je dosegla viši stupanj svirke tako da je u sviranju polke bila par svome ocu. U nešto

bližoj prošlosti od ženskih sviračica sopele možemo istaknuti tri sviračice²¹koje su nastupale na Festivalu krčkog folkloru u Omišlju 1995.godine. Njihov nastup i svirka su bili prihvaćeni s razdvojenim stavovima. Neki su na to gledali s odobravanjem, a neki s negodovanjem. Unatoč negativnim stavovima o ženama sopicama, i danas nailazimo na, iako rijetke, žene sviračice. Druga zanimljivost odnosi se na miješani par, odnosno na brata i sestru, Franju i Ivanu i Turčić koji su nastupali na festivalu u Vrbniku 1997.godine. O kritici za njihovu svirku ne nalazimo naročite podatke (Zebec, 2005).

5.5. KRČKI FESTIVAL TRADICIJSKE GLAZBE

Krčki festival jedan je od prvih smotri tradicijskog glazbovanja u Hrvatskoj koji je prenosio ljubav prema narodnoj baštini, kulturi kroz pjesmu i ples. S razlogom se smatra prvim i najvažnijim festivalom, prekretnicom i pokretačem javnog iskazivanja glazbene kulture otoka Krka čiji se kontinuitet održava od njegovoga prvog festivala 10.kolovoza 1935.godine u Omišlju pa sve do današnjega dana. Festival je osmislio i realizirao Omišaljski odbor koji su činili: Ivan Turato, Ivan Bogović, Ivan Ilijić, Ive Jurjević, Tome Lesica, Anton Albaneže, Ivan Antočić Lešičić, Ivan Mahulja, Anton Ilijić, Ivan Antočić Filumenin, Nikola Ilijić, žitelji Omišlja te dvojica suradnika ljubitelja narodne glazbe i običaja otoka Krka Ivan Matetić Ronjgov te Ive Jelenović. Najvažniji razlog pokretanja Krčkog festivala bila je želja ljubitelja glazbene baštine za njegovanjem i očuvanjem autohtone i autentične krčke glazbe, koja je bila ugrožena jakim utjecajem modernih sredstava javnog informiranja radio televizije i utjecaja popularne i moderne glazbe. Drugi razlog popularizacije festivala bio je iz godine u godinu sve veći broj turista koji su bili velikim dijelom posjetitelji festivala i koji su se na jednom mjestu mogli upoznati s bogatom kulturnom i glazbenom baštinom našega kraja. Razvijanjem početne ideje napredovalo se i nadograđivalo festival kako bi njegova kvaliteta bila dostojna krčke kulture i baštine, no uvijek se moralo voditi računa da se ne bi narušila pravila Festivala, koja su donesena kroz 24 članka Pravilnika o sudjelovanju i nastupu sopaca, kantura i tancura na Krčkom festivalu. U

²¹Imena sviračica nisu poznata.

osnivanje i pripremu prvog festivala uložen je veliki trud koji se cijeni i danas što nam potvrđuju festivalske svečanosti na otoku Krku. Prvi Krčki festival najavljavao se u novinama te putem plakata koji su sadržavali podatke o mjestu održavanja festivala, folklornim skupinama, nazivima pjesama i plesova, ali i s cjelovitim tekstovima koji su se na tom festivalu izvodili. Na prvom festivalu sudjelovalo je sedam folklornih skupina s otoka Krka iz Baške, Dobrinja, Omišlja, Malinske, Punta, Vrbnika i Vrha te tri folklorne skupine iz Novog Vinodolskog, Selca i Raba koji su predstavljali goste. Posebnu pažnju privlači napjev *Dobrinj je bili grad* koji se izveo na prvom Krčkom festivalu, a svoju popularnost je održao sve do danas. Iz tog razloga donosimo tekst u cijelosti;

Dobrinj je bili grad²²

Dobrinj je bili grad

Posrid je otoka...

K njemu se ne more

Ko ne prik potoka...

U njem su divojke

Sve su črna oka...

²²Pavačić, I. (ur.).(2005). *Krčki festival*. Krk: Centar za kulturu grada Krka, grad Krk

One su zmamile
Sunce ispod oblaka...

Kamo ne bi mene,
Mladoga junaka...

Krčki festival redovito se održavao svake godine, osim u godinama koje su bile popraćene ratnim zbivanjima. U skladu s tim, festival se od osnutka do 2005.godine nije održao devetnaest puta. Festival koji se održao u Krku 2005.godine označavao je sedamdesetu obljetnicu od osnutka Krčkog festivala te je brojao najviše sudionika dotad, oko 620 sudionika različitih folklornih skupina (Zebec, 2005).

Sudionici prvog Krčkog festivala 1935.godine²³

Slika 12.Sudionici prvog Krčkog festivala iz Dobrinja²⁴



²³Pavačić, I. (ur.).(2005). *Krčki festival*. Krk: Centar za kulturu grada Krka, grad Krk, str.55

Slika 13: Sudionici prvog Krčkog festivala iz Vrha²⁵



Slika 14: Sudionici prvog Krčkog festivala iz Punta²⁶



²⁵Pavačić, I. (ur.).(2005). *Krčki festival*. Krk: Centar za kulturu grada Krka, grad Krk. Str.58

²⁶Pavačić, I. (ur.).(2005). *Krčki festival*. Krk: Centar za kulturu grada Krka, grad Krk), str.56

Slika 15: Sudionici prvog Krčkog festivala iz Baške²⁷



Slika 16: Sudionici prvog Krčkog festivala iz Vrbnika²⁸



²⁷Pavačić, I. (ur.).(2005). *Krčki festival*. Krk: Centar za kulturu grada Krka, grad Krk str.54

Pavačić, I. (ur.).(2005). *Krčki festival*. Krk: Centar za kulturu grada Krka, grad Krk str.57

6. DJEČJE IGRE

Nešto više od dječjim igrama ispričala je gospođa Vesna Dunato koja je rođena i odrastala na otok Krku. To su igre kojima su se igrali dječaci i djevojčice. Razlika koja je vidljiva među načinima igranja nekada i danas nije samo u materijalima od kojega su igračke napravljene, nego i u načinima izrade. Jedna od važnijih činjenica vezana uz izradu igračaka i smišljanju igara je dječja kreativnost koja se danas nedovoljno razvija. Zbog kupovine gotovih proizvoda djeca nemaju dovoljno motivacije kako bi izrazila svoju kreativnost te sami sebi napravila nešto čime se mogu igrati. Mnoge igre koje se razlikuju od današnjih nas upućuju u navedeno, a opis nekih slijedi u tekstu.

6.1. PANJIĆ

Panjić je bio naziv igre namijenjene prvenstveno djevojčicama. To je bio mali panj koji je djeci predstavljao lutku. Na panjić bi se stavljala različita tkanina koja bi predstavljala robicu. Robu su djeca šivala sama pomoću igle i konca. Kada bi napravile svoju lutkicu, djevojčice su se igrale s njom dok im ne bi dosadila, a robu su mogle mijenjati po želji ukoliko su imale materijala.

6.2. ŠPEGULI

Špeguli su malene kuglice načinjene od stakla, plastike, gline ili čelika koje služe za igru. Još se nazivaju špekula, figula i franja. Svaka špegula se razlikuje svojom veličinom, a uglavnom su veličine od 1,5 do 2,5 centimetra. Špegula se morala izbacivati iz ruke, a da bi se pravilno izbacila, morala se držati između srednjeg prsta i palca te naglim trzajem ispucati u željenom smjeru. Igra se nije svaki put igrala za istinu pa se špeguli nisu osvajali nego je sve zaista bila igra. Postoji i drugi način igranja u kojemu igrači moraju špeguli ubaciti u rupu. Onaj koji prvi ubaci špeguli u rupu poziva drugog protivnika da pokuša izbiti njegovu špegulu. Ukoliko uspije, osvaja njegovu špegulu.

Slika 17: Igranje špegulima²⁹



6.3. KOZA I KOZLIĆI

Koza i kozlići je naziv za igru koja se igrala pomoću kamenčića. U igri je moralo biti onoliko kamenčića koliko se djece igralo. Jedan veliki kamen je predstavljao kozu, a ostali su bili mali kamenčići koji su predstavljali kozliće. Igra je započinjala slaganjem kamenčića na veliki kamen. Cilj igre bio je gađati kamenčiće te ih pokušati srušiti. Onaj igrač koji bi srušio kozliće bio bi pobjednik igre.

6.4. ŠKOLICA

Školica predstavlja igru skakanja kroz polja od početka pa do cilja. Za školicu je potrebna kreda ili cigla kojom bi se nacrtala polja na podu. U poljima su ispisani brojevi od 1 do 10. Igrači moraju bacati kamenčiće u polja počevši s brojem 1 i skakati

²⁹Igranje špegulima, pribavljeno 17. lipanj 2018., sa https://rtl-cdnstatic.r.worldssl.net/image/pikule-pikulanje-90f3f6801579ceb89a956aaad840794e_view_article.jpg?v=17

po poljima na jednoj nozi ili na dvije, ovisno kako polje zahtijeva. Kada dođu do cilja, igrači se okreću polukružno i skakuću unatrag istim putem na isti način. U povratku moraju pokupiti kamenčić s poda dok stoje na jednoj nozi. Ukoliko uspiju, bacaju kamenčić na sljedeće polje i ponavljaju postupak sve dok ne pogriješe. Kada pogriješe, na njihovo mjesto dolazi drugi igrač, a igrač broj jedan nastavlja igru kada na njega ponovo dođe red, na broju na kojemu je prethodno pogriješio.

Slika 18:Igra Školice³⁰



³⁰Igra Školice, pribavljeno 16. lipanj 2018., sa <https://zabaviste.com/wp-content/uploads/2015/06/skolica.jpg>

6.5. CUKAR I KAFE

Cukar i kafe stara je igra koju danas djeca rijetko igraju. Za igru je potrebno više sudionika. Igra se igra tako da se određeni broj djece posloži na način da budu sagnuta te da tako sagnuta, stoje jedan iza drugoga. Cilj igre je da jedan igrač pokuša preskočiti što veći broj igrača koji su u sagnutom položaju kako bi bio pobjednik. Pri tome skoku igrač će doskočiti na jednog igrača i sjesti na njega. Igra se igra dok se svi ne izmijene i dok se ne dobije pobjednik.

Slika 19: Igra Cukar i kafe³¹



³¹Igra Cukar i kafe, pribavljeno 16. lipanj 2018., sa https://www.jelenje.hr/images/fotogalerija/2017-12-08_Cukar_i_kafe/05.jpg

6.6. KOLA

Još jedan način dječje razonode u danima kada nisu svi imali dovoljno sredstava za kupovanje igračaka bio je vožnja kola. Za igru su djeca koristila obruč od bačve na kojega bi privezali komad žice koji je bio napravljen u pravokutnom obliku na spoju da bi se obruč mogao vrtjeti prilikom kretanje. S obručem bi trčali po cesti i zabavljali se vozeći kola (Dunato, V.)

6.7. PUCALJKE

Igra pucaljka bila je igra kojom su se najčešće igrali dječaci. Pucaljke su izrađivali sami, a materijal kojim su se koristili bio je drvo. Pucaljka se sastojala od dva dijela. Jedan dio bio je komad drva, koji je morao biti izdubljen, a drugi dio je bio tanji i išao je u izdubljeni dio drva. Na tanjem dijelu drva nalazile su se dlačice koje bi prilikom pomicanja tanjeg dijela drva omogućavale ispućavanje municije. Za municiju koristile su se kuglice koje su bile plod s bora. Dječacima su pucaljke predstavljale glavnu igru, a džepovi su uvijek bili puni municije (Kirinčić,I.).

7. ZAKLJUČAK

Otok Krk kao relativno malo područje, godinama je gradilo svoju kulturu, običaje i glazbenu baštinu koja se u nekim segmentima očuvala i danas. Iako se dio kulture u odnosu na davna vremena promijenio, jedan dio običaja, pučke glazbe, crkvenoga pjevanja pa i festivalskih svečanosti očuvan je do danas te su dio narodnog života većine stanovništva otoka. Posebno mjesto u kulturnoj baštini otoka imaju dječje igre koje su se vremenom nadograđivale i mijenjale te tako ostale u svakodnevnom životu otočke djece. Mnogi običaji u kojima je i glazba i ples imala važnu ulogu, danas su se potpuno izgubili no pojedini elementi su sačuvani i revitalizirani kao npr. pjevanje i ples, sviranje drevne mantinjade, koji su sastavni dio svadbenih običaja i danas. Kroz godine, desetljeća, stoljeća, pučki su običaji bivali duboko utkani u svaku poru života stanovnika pa je samim tim ljepota, ujedno i važnost običaja, kulture i glazbene baštine prenošena s koljena na koljeno ponajprije usmenom predajom. Usmeno prenošenje, međutim, rezultiralo je onim neizbježnim-manjim ili većim promjenama, odnosno odstupanjima od originala. No, da bi ta ljepota ostala u autohtonim oblicima, jer „...verba volant, scripta manent...“, ostavljanje pismenog traga dobilo je primat pred usmenom predajom. Važno je istaknuti i vrijednost koju imaju upravo ti pojedinci, ljudi koji su zaslužni za stvaranje povijesti koju Krk nosi u sebi uvod o Krku od davnina i s pravom prozvanim „zlatnim otokom“-otkrivanje njegove bogate povijesti glagoljaštva, kulturnih društava i folklornih skupina čine temelje onoga čime sam se u radu bavila. Plesovi, posebno istaknuta kola, uz nezaobilazne narodne nošnje i svirače čine krčku glazbenu tradiciju. Običaji, mesopust - od posebnog značaja za otok - tradicionalna glazba i Krčki festival tradicijske glazbe čine okosnicu moga rada. Oni su samo jedan dio tradicije koji nam pruža mogućnost da u radu s djecom kroz učiteljski poziv učenicima usadimo dio (pre)bogate kulturne baštine i kulturnog identiteta našega kraja. Mnogi su se godinama trudili sačuvati i oživjeti dio kulture i običaja koje mi danas poznajemo kao takve i bilo bi zaista tužno kada bi se prekinula nit održavanja takvog načina tradicijske kulture. Važno je svakodnevno očuvati dio prošlosti u našoj sadašnjosti, jer se tradiciju nipošto ne smije zapostaviti i zatomiti.

8. LITERATURA

1. Barbiš, S., Depicolzuane, M. (2010). *Zlatne i srebrne točke: Vizualizacija pučke glazbe otoka Krka, Hrvatska*. Viškovo: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov
2. Bozanić, A. (2013). *Dobrinj i Dobrinjsko područje: Povijesni hod i drevna župa*. Dobrinj: Općina Dobrinj
3. Centar za kulturu grada Krka (2005). *Krčki festival: 1935.-2005*. Krk: Centar za kulturu grada Krka
4. Fučić, B. (1997). *Terra incognita*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost
5. Fučić, B. (1988). *Glagoljski lapidarij u Valunu*. Pazin: Turističko društvo Valun
6. Karabaić, N. (1956). *Muzički folklor Hrvatskog primorja i Istre*. Rijeka: Novinsko- izdavačko i štamparsko poduzeće „Novi list“, Rijeka
7. Kovačević, K. (ur.) (1984). *Leksikon jugoslavenske muzike*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“
8. Pavačić, I. (2001). *Staroslavenska misa Dobrinj*. Dobrinj- Krk: Krčka biskupija, Župni ured Dobrinj, Općina Dobrinj
9. Pavačić, I. (2015). *Staroslavenska misa Dubašnica*. Malinska – Dubašnica: Udruga Dubašljanski kolejani
10. Pavačić, I. (2008). *Lusmarine moj zeleni: Pučka glazba otoka Krka*. Krk: Grad Krk, Općina Dobrinj, Ustanova Ivan Matetić Rongov
11. Pavačić, I. (2011). *Početnica za svirku sopela i kanat po starinsku*. Dobrinj- grad Krk: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov
12. Pavačić, N. (2003). *Zastupljenost narodne glazbe otoka Krka u nastavi glazbene kulture u nižim razredima osnovne škole na otoku Krku*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci. Učiteljski fakultet
13. Pavačić, A. (2009). *Folklorna baština Bašćanske doline*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci. Učiteljski fakultet
14. Zebec, T. (2005). *Krčki tanci*. Zagreb- Rijeka: Institut za etnologiju i folkloristiku. Rijeka: Adamić

KAZIVAČI

1. Dunato Vesna, rođena 1949. u Sužanu, po zanimanju frizerka, sada umirovljenica
2. Ivan Kirinčić, rođen 1951. u Sužanu, po zanimanju automehaničar, sada umirovljenik

9. PRILOZI

Slika 1: Napjev *Dobrinj je bili grad*³²

50. DOBRINJ JE BILI GRAD

♩ = 66

Do-brinj je bi-li grad, Do-brinj je bi-li grad, Do-brinj je
bi-li grad vo-srid je (j)o-to-ka, o-jaj-na
ni-na-na ni-na-ni-ne-na traj-ni-na ne-na, o-jaj-na
ni-na-na vo-srid je (j)o-to-ka.

A
2. Nutor se ne more
ner priko potoka. Oja na ...
3. Va njen su divojke
sve su črna oka. Oja na ...
4. Ke su črna oka
one su za momka. Oja na ...

³²Pavačić, I. (2008). Lusmarine moj zeleni: Pučka glazba otoka Krka. Krk: Tiskara Šuljić, str.78

Slika 2: Napjev Jaganjče Božji u Staroslavenskoj misi³³

AGANČE BOŽJI I - JAGANJČE BOŽJI
AGNUS DEI
Ⲁⲓⲛⲁⲛⲉⲥⲉ Ⲕⲟⲫⲓ ⲛⲉⲙⲗⲉⲓⲓⲁⲓⲛⲁⲛⲉⲥⲉ Ⲕⲟⲫⲓ

Sostenuto
Muški

A- gan-če Bo-žji vze-mljej gre- hi mi-ra po- mi- luj nas

Žene i puk

A- gan-če Bo-žji vze-mljej gre- hi mi-ra po- mi- luj nas

Svi

A- gan-če Bo- žji vze-mljej gre- hi mi- ra da- ruj nam mir.

³³Pavačić, I. (2011). Staroslavenska misa Dobrinj. Krk: Tiskara Šuljić, Str.41

Slika 3: Mantinjada 1.dio³⁴

432. MANTINJADA

Maestoso
♩ = 80

0 2 1 3 2 4 3 5 4 5 4 3 2 1 3 3 3 3 3 3 2 1 0 1 2 3 4 5 4 3

5 2

2 2 2 2 4 2 4 2 4 2 3 2 4 3 4 5 4 3 2 1 0 2 2 4 2 3 2 4 3

4

4 3 4 5 4 3 2 1 0 1 3 3 3 3 1 1 1 3 1 3

4 3

1 3 1 2 1 3 2 3 4 3 2 1 3 2 3 4 3 0

3

4 3 2 1 0 2 2 2 0 0 0 2 0 2 0 2 0 1 0 2 1 2 1 2 3 2 1 0 2 1

2

The image shows a page of musical notation for a guitar piece titled '432. MANTINJADA'. The tempo is marked 'Maestoso' with a quarter note equal to 80 beats per minute. The score consists of five staves of music. Each staff begins with a line of guitar tablature (fingerings) above the staff. The notation includes eighth and sixteenth notes, often beamed together, and rests. There are several trills and triplets indicated by a '3' over a group of notes. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 3/4. The piece concludes with a final double bar line and a '2' below the staff.

³⁴Pavačić, I. (2008). Lusmarine moj zeleni: Pučka glazba otoka Krka. Krk: Tiskara Šuljić, str.580

Slika 4: Mantinjada 2.dio³⁵

The image displays a musical score for a guitar piece titled "Mantinjada 2.dio". It consists of six staves of music, each featuring a line of guitar tablature above a line of standard musical notation. The tablature uses numbers 0-5 to indicate fret positions, and the musical notation includes notes, rests, and dynamic markings. The score is written in a single system, with the staves connected by a brace on the left. The first staff begins with a treble clef and a common time signature. The piece concludes with a double bar line and a final chord indicated by a '2' on the sixth staff.

³⁵Pavačić, I. (2008). Lusmarine moj zeleni: Pučka glazba otoka Krka. Krk: Tiskara Šuljić, str.580

